

**DOBŘÁ
ADRESA**

Z obsahu

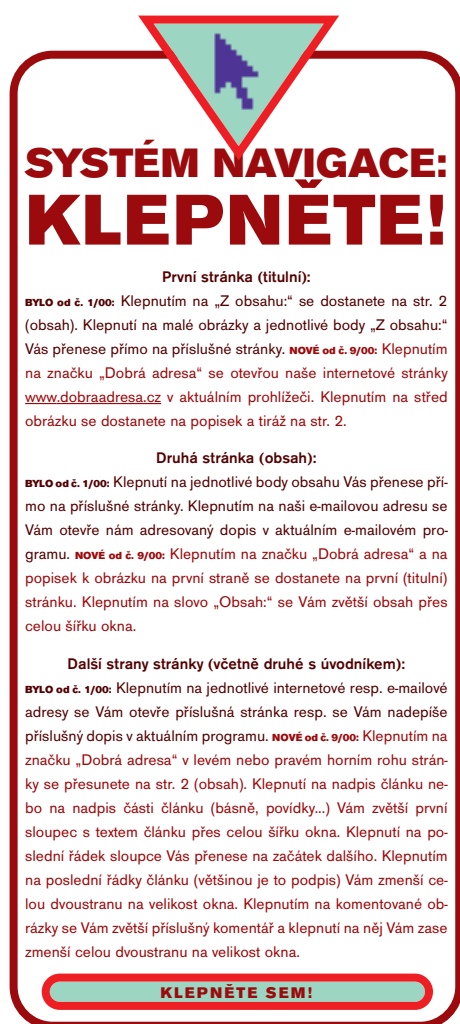

Vladimír Novotný
o Hastrmanovi Miloše Urbana

Šosky – nová rubrika
Jakuba Šofara

Šimon Cipro o skupině 1613

Obsah:

O čem se (ne)mluví

- Vladimír Novotný: **Plum, plum – Periplum!** (4)
Kateřina Rudčenkova: **Mí Rakušané mi rozumějí** (6)
Karel Lišaj: **Naštvaný esejelek podeváté... O postmoderně** (10)
Jakub Šofar: **Šosky 1** (12)
Josef Rautenkrantz: **Nová kritika: anything goes!** (13)

Rozhovor

Jako součást nějakého proudu si připadám, když jedu v přeplněném metru. Rozhovor s Ondřejem Macurou a ukázka z jeho prózy Kacíř (14)

Média

Pavel Cácha: **U nás a venku** (32)

Cesta na jihozápad III.

Tomáš Koloc: **Francesco** (34)

Hudba

Petr Novotný: **Jasná páka...** (36)
Šimon Cipro: **Zadarmo a ve školní jídelně** (38)
Jakub Šofar: **Cílené dálky** (40)

Divadlo

Honza Petružela: **Pitínského sen vo Maryše** (42)

Literatura

Vladimír Novotný: **Románový morytát o krizi naší kultury** (44)
Štefan Švec: **Literatura a feminismus** (48)

Historie

Martin Groman: **Známé stránky historie** (50)

Podobrazník

Honza Hanzl: **Martin jede za tatínkem** (52)

Na titulní stránce: Ondřej Macura (viz rozhovor na str. 14), foto Martina Schlegelová

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 1, ročník 3. E-mail: dobraadresa@first-net.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Redakce: Miroslav Cingl, Martin Groman, Jan Los, Vladimír Novotný, Jan Petružela, Kateřina Rudčenkova, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Li-bor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou MK ČR. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Naši milí,

začíná nový rok. Ne že by to byla zásadně čerstvá a přelomová informace, ale je třeba si ji neustále připomínat. S novým rokem totiž přicházejí nové radosti, nové strasti, nové lásky, nové nenávisti a jistě jako nejdůležitější také nové Dobré adresy. Z lásky a nenávisti autorů k posledně jmenovaným se rodí vaše radosti a strasti při jejich čtení. Doufáme, že těch radostí bude víc než těch strastí, a teď, abyste se v mých duchaplnostech už úplně neutopili, se radši vrhněte do čtení prvního čísla. Je pestré a těší se na vás.

Štefan Švec

Už
dva
sladké
roky...

DOBRÁ
ADRESA

www.dobraadresa.cz

DOBRÁ
ADRESA

Citát měsíce ➤

TV Nova by už před Silvestrem mohla uvést první díl soutěžního pořadu Nejslabší článek. Kdo bude moderátorkou?

„Nova dosud přísně tají, koho obsadí do role sadistické moderátorky. Podle informací, které jsou k dispozici, by to měla být dosud nepříliš známá žena, která by měla být atraktivní jako Vladimír Čech.“

Jan Potůček

www.radiotv.cz

O Vzpomínkách na Polsko z pera klasického tvůrce Witolda Gombrowicze, následujícím titulu z Peripla, se už v Dobré adrese psalo: jde o cyklus přednášek, které umělec připravil pro Rádio Svobodná Evropa, které však zřejmě nikdy nebyly vysílány.

Plum, plum

– Periplum!

Stejně jako současná česká literatura není pouze Halina Pawłowska a Michal Viewegh, právě tak nakladatelská literární Olomouc není pouze Votobia. Zrovna ve Votobii sice vyšla celá řada hodnotných svazků, za něž si tento knižní dům zaslouží chválu, sympatické je úsilí Votobie začleňovat do svého edičního plánu rovněž tituly publicistické a odborné, právě tak si však cvrlikají i vrabci na střeších o značném nepořádku, který v této úctyhodné firmě panuje. Mohli bychom v této souvislosti vyprávět třeba o tom, jak ve Votobii vůbec neuvědomili autora, že mu vydali knihu, a on se to dověděl s velkým zpožděním a náhodou od svých přátel, jak tam nebývají ochotni vyplatit ani symbolický, tj. směšný honorárek a nedbají přitom na žádné intervence – a o kva-

litě některých překladů raději nemluvit. Jenomže teď má Votobia v hanácké metropoli sympatickou konkurenci, totiž olomoucké družstvo nakladatelů s málo obvyklým názvem Periplum.

Toto nakladatelství neexistuje příliš dlouho a v dané chvíli v něm přišlo na svět všehovšudy osm čili okteto titulů, přitom ovšem všechny stojí za připomenutí. Výkop Peripla se mohl z pohledu méně zúčastněné veřejnosti zdát trochu nahodilý. Dnes, kdy se téměř nepíše o poezii a o té překladové skoro vůbec ne, se dozajista leckomu zdálo, že vydání polského básníka z přelomu století, z hnutí Mladého Polska – Tadeusze Micinského (tj. výboru z jeho tvorby pod názvem **Nedokonaný**) může být trochu okrajovou záležitostí. Pak se ale Periplum i podruhé zastavilo v hájemství poezie a vydalo verše z dílny tvůrce, který své prozaické knížky tenkrát uveřejňoval spíše v „sousední“ Votobii: básnickou knihu Václava Vokolka **Hercynský les**. Je pozoruhodné, že neprodleně po přečtení této sbírky se posluchač jedné univerzity (k tomu nadaný poeta) skálopevně rozhodl, že Vokolkovi věnuje svou diplomovou práci a že si tudíž z autorova díla přečte i další knihy.

Takové spontánní nadšení je sice povzbuzující a dokonce inspirativní, nicméně vydávání poezie je v dnešním nakladatelském počíná-

ní spojeno s mnoha ošemetnými riziky a je malý zázrak, že v Periplusu ještě nezanevřeli na knihy veršů. Jako třetí svazek nakladatelství totiž vyšel mimořádně unikátní titul: antologie současné poezie Walesu s titulem **Drak má dvojí jazyk**. Pochopitelně jen stěží by mohla u nás vyjít bez finanční podpory The Arts Council of Wales, kterážto instituce se velšsky jmenuje, uvedme pro snadnější zapamatování, takhle: Cyngor Celfyddydau Cymru. Jsou sem zahrnuti i velšští autoři píšící v angličtině, o nichž se dočteme, že jsou na tom bídň, poněvadž si jejich tvorby (na rozdíl od velšsky píšících básníků) nepovšimne nikdo za hranicemi Walesu. Mezi pěti překladateli najdeme též básníka Petra Mikeše, editorkou svazku je Sined Puw Rowlands, která v úvodním slovu k publikaci povrzuje, že ve Walesu se stále s velkou odezvou konají soutěže bardů, že má dál tradici pořad nazvaný Básnická aréna a že se velšská poezie vyznačuje zejména svou sociopolitičností a zabývá se v první řadě problémem velšského nacionalismu, bojem mezi pohlavími a také možnostmi, jak by měla být místní kultura zachována a rozvíjena. Zvláště když patří k nejstarším v Evropě, i když dnes velšsky mluví stěží šest set tisíc obyvatel, pouhá pětina obyvatel Walesu. Nabízejí se dvě možnosti: buď naučit prince waleského se naučit číst a básnit ve velštině, anebo přijmout jako danou věc poetické tvrzení Mererid Puw Davies(ové), podle níž „počítá je také básník“, kterého přece můžeme naučit také náš jazyk...

O **Vzpomínkách na Polsko** z pera klasického tvůrce Witolda Gombrowicze, následujícím titulu z Periplusu, se už v Dobré adrese psalo: jde o cyklus přednášek, které umělec připravil pro Rádio Svobodná Evropa, které však zřejmě nikdy nebyly vysílány. Vznikly během jeho pobytu v Argentině a Gombrowicz se v nich nepřetržitě vrací k otázce své tvůrčí identity, čili také k otázce „spontánní a přirozené polskosti“, s níž se nakonec zčásti identifikoval, zároveň se však od ní odjakživa distancoval: nechtěl být provinčním umělcem, nýbrž literátem evropským, které-

mu nejsou bytostně cizí pojmy jako úplná svoboda ducha, které se podle Gombrowiczeva mínění mnozí polští tvůrci zřekli ve jménu tzv. hromadné síly národa. Knížku přeložila Iveta Mikešová a česká vzpomínková publikace tohoto typu nám bohužel nemálo schází: nezaujatá reflexe meziválečných dvacetiletí není ničím zaměnitelná. Namátkou stačí jediný citát: „Pomalu jsem si začínal uvědomovat, jak má ten židovský svět, vsazený do světa polského, neobyčejně burčující význam – a že je to jedna z našich největších šancí vytvořit nový druh Poláka, jeho moderní formu, schopnou vypořádat se se současností. Židé byli tím, co nás spojovalo s nejhlubší a nejzapeklitější problematikou světa.“

Nesporným edičním činem nového nakladatelství se však stalo vydání básnických textů z pozůstalosti Zdeňka Lorence (1919–1999) pod názvem **Pít z kterékoli strany**. Českobudějovický bohemista Michal Bauer jako editor svazku poprvé naší veřejnosti zpřístupnil autorovy verše napsané „ve stínu února 1948“ a z počátku padesátých let: také v nich je Lorenc především osobitým surrealistickým umělcem, zároveň však odmítajícím dogmata a kánony. Právě z tohoto důvodu básník soustavně vychází z reality, z konstantních emblémů a opírá se zpravidla o svou životní zkušenost. Nikoli náhodou v prosinci 1950 píše Lorenc právě tyto verše: „*Běžte do bláta / kde se lomí duha / To ještě nikdo neviděl / Běžte již jen ze zvyku / Běžte všichni vždyť jste slyšeli co se děje / Běžte Běžte Běžte / Abych já tu zůstal / alespoň / na chvíli / sám.*“

Jméno olomouckého literárního historika Oldřicha Králíka (1907–1975) je v odborných kruzích dostatečně známé a nová králíkovská publikace **Platnosti slova** (edičně ji připravili Jiří Opelík a Jan Schneider), již tvoří zejména badatelovy polemiky a příspěvky k moravským kulturním dějinám, bude určitě dostatečně reflektována v kritické bohemistické literatuře. A tak se víc zastavme u knihy dvaasedmdesátiletého francouzského myslitele Jeana Baudrillarda **Dokonalý**

zločin, již přeložila Alena Dvořáčková. Tomuto autorovi, přiřazovanému k filosofům postmoderny, už v Čechách vyšly tři knižní tituly (např. O svádění); tato pochází z roku 1995 a představuje malé komentáře k nejrozmanitějším dilematům moderních časů, mj. úvahu Svět bez žen, v níž Baudillard reaguje na antiutopickou sci-fi, v níž se počítá s naprostým vyhlazením femininity. Ona sci-fi knížka z pera Virgilia Martiniho přitom vznikla už v roce 1935, ale vyšla až roku 1953 a byla stažena z prodeje pro obscénnost, ač se badatel právem táže, co je „více pornografické než svět bez žen“? Tyto postoje se prý promítly do nynější existence subjektu bez objektu – a to vše v řadě zemí vyústilo do dobrovolného otroctví: „Podlézavost datovým systémům, systémům kalkulu – totální výkonnost, dokonalá perfomance. Stali jsme se virtuálními pány světa, avšak objekt této dominance a účelovost takového mistrování zmizely.“ Vskutku: dokonalý zločin.

Nejnověji se ale v Periplusu objevila zajímavá překladová novinka: kniha teprve čtyřicetiletého polského prozaika Andrzeje Stasiuka **Haličské povídky** (v překladu Jolanty Kamińskiej). Autor vypráví o životě jihovýchodních polských končin v devadesátých letech a představuje tamější „malé beznadějně společenství“, jež po holocaustu a násilném vysídlení původního obyvatelstva úplně přišlo o své někdejší kulturní zázemí. Na záložce titulu se dočteme, že Stasiuk žije v Nizkých Beskydech a že nemá telefon, může však mít mobil nebo e-mail. Jeho texty mohou připomínat kupříkladu Bruna Schulze nebo i Jerzyho Kosinského, především však svou kvalitou a nevtrávnou magičností potvrzují, že Periplusum se stává nakladatelskou značkou, na níž se můžeme spolehnout. Navíc v něm chystají vydání natolik základních knih jako Teorie sémiotiky v podání Umberta Eca anebo dokonce kdysi kultovního spisu Oswalda Spenglera Zánik Západu, který u nás nesměl vyjít dokonce ani za Masaryka!

Vladimír Novotný

Mí Rakušané mi rozumějí

Literaturhaus v Kremži (www.ulnoe.at) založili v lednu 2000 tři lidé: poměrně známá spisovatelka Sylvia Treudl, Wolfgang Kühn a Michael Stiller. Od října 2000 funguje spisovatelský ateliér, určený pro literáty pocházející z východní Evropy. Prvním hostem v něm byl český básník Petr Borkovec, druhým hostem ruská prozaička Larissa Choulman, následovali maďarský literát Lajos Parti Nagy, Bělorus Anton Lysakovski a mladý polský prozaik Radek Knapp.

Pozvání k dvouměsíčnímu tvůrčímu pobytu v rakouském městě Kremže od tamního Unabhängiges Literaturhaus Niederösterreich (Nezávislého literárního domu v Dolních Rakousích) mi přišlo nečekaně a jako na zavanou: těsně před státnicemi, po nichž se mi rýsovalo jen neznámé prázdno. Sláva, další dva měsíce na rozmyšlenou! Nemám prý za úkol nic jiného než psát a být v kontaktu s lidmi z Literárního domu. Budou rádi, když se inspiřuji místně. Tedy placené prázdniny? Jak štedrá podpora mladých umělců!

Kremže je krásné město na Dunaji, informovali mě rakouští přátelé. A vsutku. Z okna ateliéru mám přes tovární střechu výhled na Dunaj a protilehlý kopec s klášterem Göttweig. Budova, v níž se nachází Literární dům a tvůrčí ateliéry, bývala továrnou na koberce. Úchvatný kraj vína. Kláštery, vinice, vinice, zříceniny. A znovu vinice. Krajem Wachau lahodně protéká Dunaj a po něm lze parníkem docestovat na nedaleké benediktýnské opatství Melk, či zajet až do Vídně, Bratislavy nebo do Budapešti.

S výjimkou Radka Knappa jsme se všichni setkali začátkem července na čtyřdenním Europafestivalu v Drosendorfu, městě na česko-rakouských hranicích, kde nám naši hostitelé uspořádali na nádvoří drosendorfského zámku literární čtení. Festivalu se zúčastnili renomovaní rakouští spisovatelé jako Alfred Komarek či Daniel Glattauer, dále např. slovenský prozaik, autor bestselleru Rivers of Babylon Peter Pišťanek.

Ale zpátky do Kremže. První dny po příjezdu jsem na zapůjčeném starém bílém kole objela všechna zajímavá místa v okolí. Obligátní cestu a výstup na nedalekou zříceninu

Horká červencová neděle. Kdosi klepe na dveře. Za nimi stojí Američanka neurčitého věku a vysvětluje mi, že se jí rozbil zámek u dveří a zda by mohla použít mou terasu, přelézt přes střechu do svého bytu a otevřít si dveře zevnitř. Lituji, říkám, ale můj byt žádnou terasu nemá. Ochotně vyjdu na chodbu, že jí zkusím pomoci dveře otevřít, to se mi nepodaří, zato závan větru prudce přibouchne mé dveře i s klíčem v zámku.

Dürnstein, na níž byl vězněn Richard Lvi srdce, jsem v průběhu svého pobytu vykonala celkem pětkrát, k protilehlému kopci s klášteřem Göttweig na druhém břehu Dunaje jsem se vypravila sice jen dvakrát, ale jízva na lokti a klášter na kopci už budou pro mě navždy nerozlučně souviset. Poté, co jsem se dokochala výhledem na vinný kraj Wachau, zalíbila se mi cestička obkružující úpatí kláštera, a po nezdařeném pokusu ubrzdit svůj prudký rozjezd přední brzdou, jsem se za zděšeného ječení přistojících Rakušanů vrhla do štěrku. Oni volali: „etwas passiert?“ připraveni pomoci a já na

ně „ich verstehe nicht,“ připravena ihned zmizet, protože u svého neštěstí nestojím o svědky. Kolo jsem hodila za roh a poněkud v tranzu, krvácejíc z kolene, lokte a z obou dlaní, jsem obešla celý klášter, uvědomujíc si, že bolest v mírné podobě je příjemná, neboť udržuje člověka v duchapřítomnosti a propůjčuje mu pocit vykonaného hrdinství.

Teprve ve druhé polovině pobytu se mi naskytla kuriózní příležitost poznat dalšího hosta ve vedlejší ateliéru, poskytovaném zahraničním umělcům vládou. Byla jím

americká sochařka Frances Whitehead z Chicaga.

Horká červencová neděle. Kdosi klepe na dveře. Za nimi stojí Američanka neurčitého věku a vysvětluje mi, že se jí rozbil zámek u dveří a zda by mohla použít mou terasu, přelézt přes střechu do svého bytu a otevřít si dveře zevnitř. Lituji, říkám, ale můj byt žádnou terasu nemá. Ochotně vyjdu na chodbu, že jí zkusím pomoci dveře otevřít, to se mi nepodaří, zato závan větru prudce přibouchne mé dveře i s klíčem v zámku. Výborně, teď jsme na chodbě uvězněné obě, já ještě k tomu bez bot. „Jak se jmenuješ? Já jsem Frances,“ představí se Američanka a vypraví se do nedaleké Kunsthalle přivolat pomoc. V kanceláři Literaturhausu samozřejmě nikdo není. Hasiči odmítají přijet, neboť ti vyražejí jen za požárem. Bude tedy nutné byty podpálit?

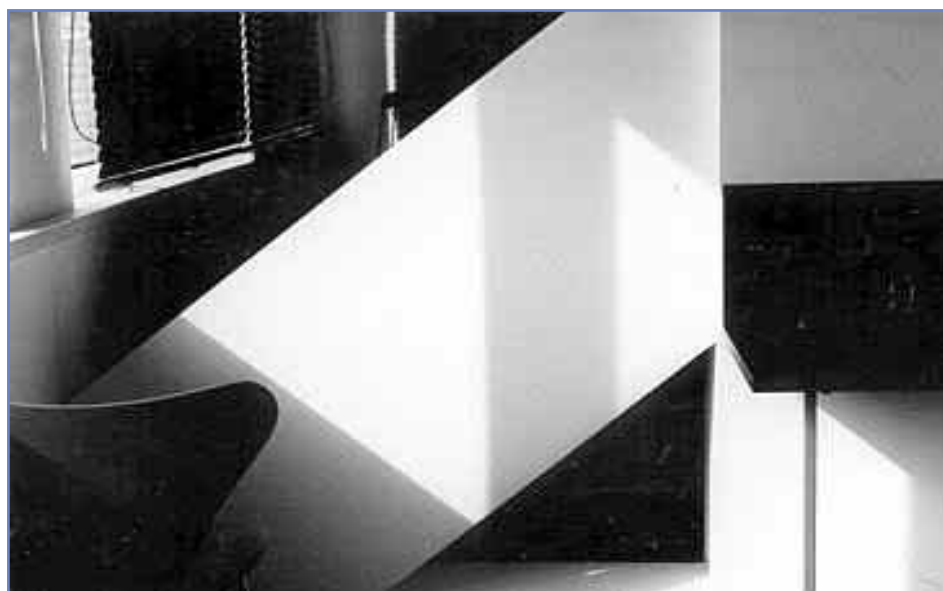
Po hodině čekání přijíždí z Vídně paní Elisabeth, sestra správce objektu. Podaří se odemknout ateliér vedle Francesina bytu a použít terasu původně zamýšleným způsobem. Frances má tedy vyhráno, můj byt bude však daleko tvrdší oříšek. Elisabeth volá svému bratrovi, který se rovněž tou dobou nalézá ve Vídni, ale pomoc přislíbí.

Mí Rakušané mi rozumějí

Čekáme tedy s Frances v jejím ohromném vládním ateliéru. Mezitím se dozvím, že učí v Chicagu na umělecké škole, a prohlížím si fotky jejích pozoruhodných instalací. Zde v Kremži se Frances pustila do studia všech podob máku, hodlá prý vytvořit sochu z makových zrn.

Přijíždí Elisabethin bratr, správce objektu pan H. Ukáže se, že je v tomto kraji poměrně důležitou osobou. Kromě toho, že je bývalým majitelem celého továrního komplexu, v němž jsou nyní naše ateliéry, má rovněž nevšední konexe na všech důležitých místech v Kremži a přilehlém okolí. (Což, jak se později dozvím, lze snadno vysvětlit faktem, že byl majitelem veřejného domu v nedalekém městě Langenlois.)

Pan H. usoudí, že zničit zámek ve dveřích by bylo příliš drahé a že bude jednodušší zavolat na hasičskou stanici, jejíž šéf je jeho velmi dobrý přítel. Šéf hasičů je sice touto dobou na dovolené a zrovna se koupe u vody, ale spraví to několik telefonátů a již je přislíben největší hasičský vůz s nejdelším žebříkem. Po dalších několika hodinách, již po setmění, slavnostně vjíždí na dvůr modře signalizující vůz v závěsu za policií (šéf policie je samozřejmě dobrý přítel

pana H.) a konečně se vztýčí k mým otevřeným oknům ve třetím patře žebřík se dvěma dobrovolníky, kteří vstoupí do pokoje a dveře vítězoslavně otevrou.

Nabízí se otázka, zda jsem byla schopna za svého tvůrčího pobytu skutečně tvořit, zda jsem vůbec něco napsala, či zda jsem jen podlehla euforii bezstarostného života, omamné chuti zdejšího vína a milému chování hostitelů. Odjížděla jsem do Kremže s nezávazným

Fotografie Kateřina Rudčenková

mích s postavením u nás. Když se můj kamarád nedávno vrátil z festivalu v Holandsku, přivezl si odtud dojem, že jsou zde štědře podporováni umělci i značně pokleslých kvalit. Není však jejich tvůrčí omezenost způsobena právě ukolébavajícím pocitem zajištěnosti?

Velmi výstižně se ke vztahu umělce a jeho podpory vyjadřuje rakouský klasik Thomas Bernhard ve hře Ritter, Dene, Voss: „*Mladým umělcům se nedá pomáhat / neexistuje větší nesmysl / než pomáhat mladým umělcům / (...) / Umělci si mají pomoci sami / především mladí umělci / si mají pomoci sami/proto z nich totiž nikdy nic nebude / že se jim neustále pomáhá / kdo umělci pomáhá / ničí ho*“.

Kateřina Rudčenková

úmyslem napsat román. Věděla jsem, že přišlo prozaické období, ne sice po vzoru Ingeborg Bachmannové, která se po vydání dvou básnických sbírek s lyrikou rozešla a věnovala se próze, v níž „cítila blízkost každodennosti“, ale právě z tohoto důvodu. Nenapsala jsem román, na to dva měsíce ani mé dosaavadní životní zkušenosti nestačily. Napsala jsem jednu rozsáhlou povídku a několik kratších. Dvoutměsíční úlevná samota byla pro mě především osobním darem.

Zpátky v Praze. Když jsem cestou vlakem na první pohovor ohledně svého zaměstnání, v děsu z nastávajícího nesvobodného času, napsala rozsáhlou naléhavou báseň, potvrdila se mi domněnka, že poklidná doba tvorby nepřeje, kdežto tento městský, stísněný a hektický čas ve mně vyvolává horlivé úsilí, snahu vzepít se alespoň slovy.

Bylo zajímavé poznat cizokrajné literáty a porovnat jejich postavení v jejich ze-

Esejko... Esejko... Z Naštvaných esejků Karla Lišaje

Nevíme ani, co vše
(a je to zatraceně
hluboké vše) se
děje v ženě, kterou
milujeme, jak
bychom mohli být
i jen mluvit
o hloubce Světa,
který se milovat
pokoušíme?

Jsme doba úpadku! Aj jsme nositeli Historické Pravdy, vše je relativní a svět nekonečně různorodý. Tak jako budouvatelská mládež let padesátých známe po dvoudenním školení odpovědi na všechny otázky, resp. odpověď jedinou – že není odpovědí. Je pouze otázek, zbytečno hledat Pravdu či Krásu. Láska, Zločin, Víra, ba i Smrad je relativní. Tak jako budouvatelská mládež padesátých let máme nepřátele. Víme o nich, známe je, jsou to totalitáři, kteří při veškeré rozmanitosti tisíců pozemských světů stále ještě uznávají své Pravdy. Aj, věřte, že bych křižoval ve jménu tolerance!

Jsme šťastná doba úpadku, vše před námi už vybojovali jiní, naše pravdy jsou silné a pro-
věřené. Jménové Baumann, Derrida, Fou-

cault, Lyotard probourali nám svobodu a my smíme nevěřit, věřit, nebo také nevědět, věříme-li v víru. Jsme mixofilní, dříve na nás z toho ještě instinktivně sahala hrůza, leč dokonáno jest. Nepotřebujeme bojovat, vše je známo a naše pravdy záměrně nemusí zakalit ocel. Jak jsme úžasní! Já sám jsem Velikým Postmodernistou, proto smím psát tento esejek, zpochybňující sebekritika jest postmoderně zásadním znakem. Co když Velké Pravdy jsou? Aj, vážně máme ve všem pravdu! Bohužel.

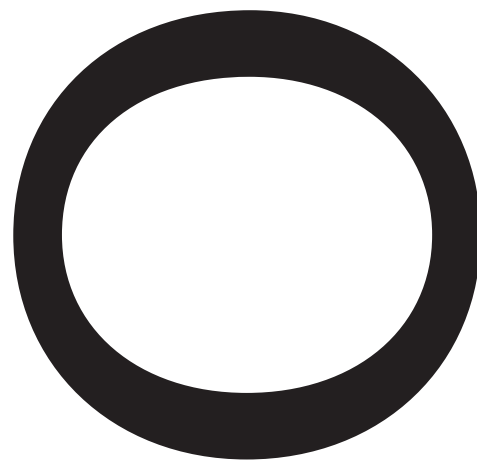
A přesto víme houby. Svět, ten kolotoč pojmů, ohnisko prolnutí bezpočtu realit, tajemný, zakřivený, hroučící se prostor a nekonečný, ukončený, na všechny strany běžící čas, bod varu, nezachytitelný, věčný vír dějin paradoxní skutečnosti nás nechává coby slupky slunečnicových semínek v pangejtu okolo své grandiózní cesty, okolo okresní silnice, o které vůbec netušíme, že existuje. Nevíme ani, co vše (a je to zatraceně hluboké vše) se děje v ženě, kterou milujeme, jak bychom mohli být i jen mluvit o hloubce Světa, který se milovat pokoušíme? Tak například je docela jisté (tak jako je jisté, že to je to-

Esejko... Esejko... z Naštvaných esejků

Karla Lisaje

Esejko... Esejko...
z Naštvaných esejků

Tak například je docela jisté (tak jako je jisté, že to je totální kravina), že my, co píšeme, že vy, co naše psaní čtete, že my všichni nikdy nepřežijeme svou dobu. Lidská skutečnost se posouvá někam, kam my konkrétně už nemáme šanci, kam nejsme schopni ji následovat.

tální kravina), že my, co píšeme, že vy, co naše psaní čtete, že my všichni nikdy nepřežijeme svou dobu. Lidská skutečnost se posouvá někam, kam my konkrétně už nemáme šanci, kam nejsme schopni ji následovat. Trošku schopni jsou snad dýdžejové a hacheři, tedy ti mezi nimi nejchytřejší. My jsme mastodonti, nemáme tu co dělat, neodpovídáme své době a ona proto neodpovídá nám. Jsme jako ti, co vedle Římanů přežívali se sekeromlaty. Budoucnost bude zkoumat ty nejlepší sekeromlaty z doby sekero-mlatů, bude obdivovat Fausta a Božskou komedii jako velké činy minulosti, ale na chudáky s pazourky z doby Caesarových výbojů se vykašle. Nejsme a už nemůžeme být zajímaví, naše doba minula, jen pro nás ještě

přežívá. Svět, svět obrazovek a vesmíru, svět nekonečné moci a absolutní bezmoci, svět napnutý mezi burzami, svět, který zboří jediný květ a zkopíruje jedinou disketu, tenhle svět nebude tančit Besedu jen proto, že pro nás má ještě příběh a význam a rytmus a smysl a cíl. Svět tančí house, jehož smysl my s to pochopit nejsme. Snad ve chvíli nejvyššího osvětlení je nám povoleno tušit jeho obrovský Význam, význam sítě jako organismu, význam jediného bodu, v němž se dá soustředit vše, stejně jako význam jediné slzy v úsměvu, které je vše úplně ukradené. Proto právě my jsme byli určeni, abychom popsalí to, čemu nerozumíme. Jako mimozemšťané definujeme postmodernu, zatímco ti důležití už ji žijí. Sbohem slova.

postmoderně
—
9

O
čem
se
(ne)
mluví

ŠOSKY 1

(Šofarovy fotosky)

Nevěděl
jsem to,
ale určitě
tušil.

Jsem z tak staré doby, že si ještě vydržuji fotoalbum, vlepuju do něj fotografie, neboť tak šel život... Mimo svých osobních snímků však přechovávám i ty, se kterými nemám nic více (ani nic méně) společného než vztah plný nostalgie...

Tak tohle je Karel Hála. Swingař, ročník 1933. 40 let se neměnil a byl to můj první

holohlavec, kterého jsem akceptoval a který mi holohlavost vyčlenil z představy lidské nahoty. Holohlavost je nahota hlavy. Zatímco dnes nikoho nepřekvapí absence ochlupení na hlavě (kvůli nemocem, kvůli názorům, kvůli marnosti a marnivosti, kvůli praktičnosti), když jsem však byl mladým,

rovnal se Hála diamantu, jenž dle pinkfloydské písně prozáří nás, „poháže šajnem“ naši temnotu. Kdybych více četl, dočetl bych se, že v Egyptě byla holá hlava jednou z nejerotičtějších oblastí lidského korpusu. Nevěděl jsem to, ale určitě tušil. Jinak bych si přece Hálu nenechával...

O
č
e
m
s
e
(
n
e
)
m
l
u
v
í

Jinde v článku Peňás
píše: „Od konce 40.
let (...) surrealismus už
není a ani nemůže být
onou exkluzivní zálibou
v psychoanalýze...“.

Nová kritika: anything goes!

Tuzemskými novinami a magazíny se rozlézá jeden řádný nešvar. Jako by přestávaly platit termíny „literární“ nebo „filmový“ kritik, „divadelní“ anebo „výtvarný“ recenzent a nahrazovala je postavička všestranného pisálka, na jehož hrdém, byť častokrát zatraceně nevýrazném čele čteme ono zatuchle postmoderní „anything goes“ – ergo „cokoliv lze“. Kupříkladu šéf duhových Literárních novin Jakub Patočka cítí neodbytnou potřebu vyjadřovat se nejen k ekologickým, politologickým či sociologickým causám, ale i k muzice, filmu, ba dokonce – k literatuře. Obdobná nutkání mají čerstvá posila kulturní rubriky Respektu Petr Třešňák, rovněž tak redaktor Mladé fronty Dnes Jan H. Vitvar anebo řezníčkovský Paolo Mandiss čili Pavel Mandys z časopisu Týden. Ovšem bezesporu mistrem všestrannosti jeví se Mandysův kolega a nynější šéf „přes kulturu“ Týdne, Jiří Peňás. Ten vedle občasných politických glos a komentářů na téma sport zvládá psát nejen o tuzemské i zahraniční literatuře, ale zhusta také o filmu, divadle, výtvarném umění a fotografii.

A jak náramně mu to jde! Nejen, že neváhá některé své literární recenze lehce přeformulovávat a prodat je znovu na jiném místě (jednou Týdnu, podruhé třeba Literárním novinám), ale v některých textech seká takové „boty“, že se ani laik nestačí divit. Tak například hned v úvodním odstavci textu „Tajemství věcí za fasádou“ věnovaném surrealistické fotografce Emile Medkové (Týden 45/2001), Peňás se snaží ozřejmit podhoubí, z něž vyrůstala autorčina tvorba, a pábí takto: „Štyrský umírá už v roce 1943, Toyen zůstává v Paříži, Nezval je ‚mimo‘ už dávno. Osamocená vůdčí postava hnutí, Karel Teige, umírá, očekává brzké zatčení, v říjnu roku 1951“. Tolik nesmyslů naráz by jeden pohledal: Štyrský umírá 21. března 1942, Toyen si do Paříže neodsokočila, aby se ještě někdy vrátila do své rodné země, nýbrž emigrovala s Heislerem zcela záměrně a definitivně, o tom zdali Nezval, písíci mezi ódami na Stalina i neklamně surrealistické verše v podstatě až do konce života, byl „dávno ‚mimo‘“, můžeme rovněž polemizovat. Teige, kolem něž se na přelomu 40. a 50. let utvořil pevný okruh výtvarníků a malířů (mezi nimi Josef Istler, Libor Fára, Anna Šafránková, Mikuláš Medek, Vratislav Effenberger nebo Karel Hynek) a který k tomu žil se dvěma přítelkyněmi naráz, asi jen stěží byl víc „osamocený“ než kdokoliv jiný v tehdejší době.

Jinde v článku Peňás píše: „Od konce 40. let (...) surrealismus už není a ani nemůže být onou exkluzivní zálibou v psychoanalýze...“ Ale jakpak by nebyl a nemohl být! Tvorba surrealistického básníka Zbyňka Havlíčka (1922 až 1969), který se psychoanalýze věnoval takřka celý svůj život, a z mladších autorů kupříkladu dílo Stanislava Dvorského, jsou doklady právě oné autorem popírané „exkluzivní záliby“. V podobném hurástylu vršícím faktické lapsy a nepodložené domněnky Peňás „projíždí“ takřka celým textem. Věru vůbec by neškodilo některým vezdejšími kritikům méně psát a více se zajímat o to, o čem píší. Nebo by neměli být kritiky.

Josef Rautenkranz

Jako součást proudu

v přeplněném
metru

nějakého si případám, když jedu

Ondřej Macura (1980) je studentem FF UK v Praze.

Publikuje poezii (Tvar, Host, antologie Lásky

a nelásky, sborník Listopad 95) i prózu

(edice Tvary 4/2001). V letech 1998–2000

vedl spolu s Markem Červeným literární skupinu

FUTU a Divadlo Zelená Tráva. Z jeho

divadelní činnosti stojí za zmínku zejména

role hesla „sešuchotám“ v adaptaci SLOWNJKU

ČESKO-NĚMECKÉHO. Tento medailon je prakticky

opsán z časopisu Weles, kde Ondřej nedávno

publikoval verše z rukopisné sbírky Žaltář. Próza

Kacíř (první část) vychází v Dobré adrese poprvé.

[rozhovor
s Ondřejem Macurou]

První otázka budiž nejpitomější a nejdůležitější zároveň: Proč píšeš?

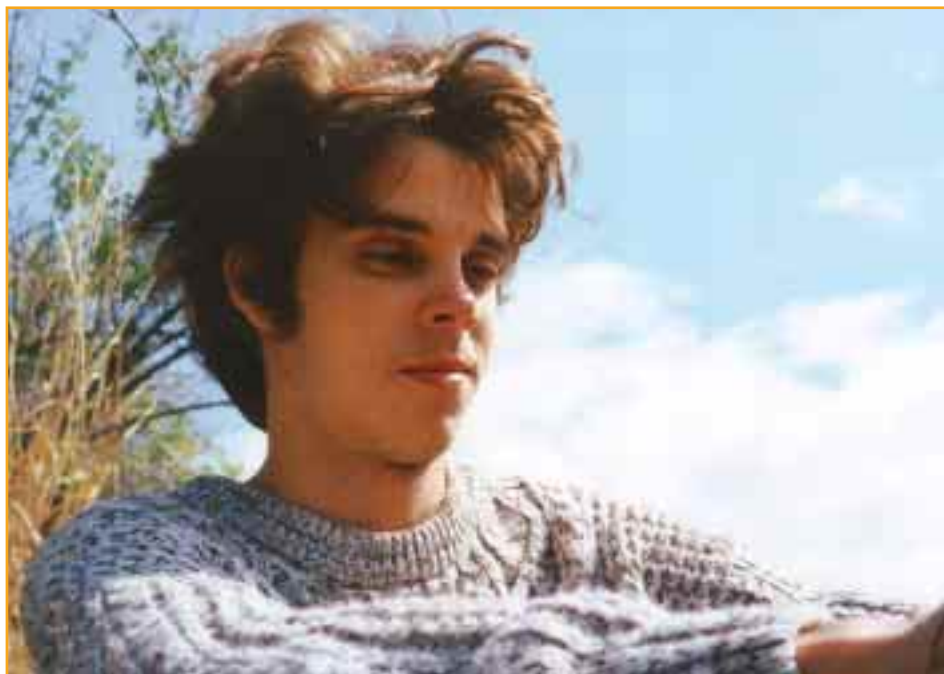
To je podobné, jako kdyby ses zeptal, proč prší, proč mravenci stavějí mravenišť nebo proč se vydávají internetové literární časopisy. Je to prostě už na světě tak a je třeba se s tím smířit. Snad jde o určitý přetlak, nutkání, nutnost, zlovyk. Pokud bych chtěl být patetický, řekl bych ti: píšu, abych si nepřipadal tak sám. Byl bych ale nerad, aby se moje psaní vnímalo jako cosi soukromého, psychoterapeutického – to, co sám cítím, by mělo být nějak blízké i čtenáři, protože jsme všichni lidé. Často slyším, že jsou mé básně složité. Trochu se tomu divím: zdají se mi sdělné, opírají se přeci o emoce. U „obyčejných“ čtenářů však převažuje názor, vštěpovaný jim už od škol, že báseň se musí „pochopit“ racionálně. Proto možná dneska poezie nikoho nezajímá (na rozdíl od filmu či divadla): lidé se bojí, že by odhalila nějaké jejich nedostatky, že nejsou „vyvoleni k porozumění“. To jsem se ale dostal trochu daleko. Není to ale pitomá otázka. Každý, kdo píše, by se nad ní měl občas zamyslet.

Vím, že je těžké hodnotit a popisovat vlastní práci, ale: v čem si připadáš specifický, svůj, vlastní... co v tom, co píšeš, je nejvíce Ondřej Macura a nikdo jiný (dá-li se to vůbec popsát)?

Těžká otázka. Myslím, že pro hodně mých prací je typická lehká neuróza člověka, který je zděšen fungováním okolního světa a neschopností většiny lidí bránit svou citovou úplnost. Dost mě to mrzí: mám lidstvo rád, zejména blondýnky, jak říká jeden estonský spisovatel.

Jé, blondýnky... Co říkáš tomu, že blondýnky podle genetiků vymírají?

Také jsem to kdysi slyšel a mrzí mě to. Doufám ale, že se jejich vyhynutí nedežije. A to myslím vážně. Ty krásné totiž vynikají takovou ušlechtilostí, že je snad rouhá-

ním reagovat na ně tak dětinsky jako: „Jé, blondýnky... Co říkáš tomu, že blondýnky podle genetiků vymírají?“

Před opravdovou krásou se vlastně nedá říct nic jiného než „Jé,...“. A budeme-li mluvit o ušlechtilosti, pak jistě nejen blondýnky a nejen krásné. Odhlédneme-li ale od blondýnek, připadáš si kromě toho, že jsi individualita, být i součástí nějakého proudu – dobového, generačního, nebo naopak spřízněného volbou, názorem či poetikou skrze čas? Navazuješ na někoho, identifikuješ se s někým?

Jako součást nějakého proudu si připadám, když jedu v přeplněném metru. Co je to za proud ale nejsem schopen pojmenovat. Snad „undergroundový unanimitismus“? Ale teď vážně: mezi mými přáteli jsou samozřejmě i autoři mé generace a mám je velmi rád. Jednu básničku dokonce považuji za jakousi nevlastní sestru. Je možné, že se nějak podobáme i literárně, ale to je pro mě vedlejší.

Jinak mám velmi rád třeba práce Kasala, Rajchmana, Hrbáče, Kahudy – tedy autorů, kteří jsou o nějaký ten pátek starší než já. V poslední době znamenalo pro mě největší „slavnost“ poezie čtení sbírky Petra Maděry Komorní hůrka. Bylo to o to slavnostnější, že se mi z počátku ta sbírka „moc nezdála“.

Jisté vzory pro mě představují Dostojevský, Mácha, Vančura Pekaře Jana Marhoul a Polí orných a válečných, Thomas Bernhard, Miroslav Krleža (zejména Návrat Filipa Latinovicze), Jaroslav Durych, František Halas. A jistě mnoho dalších.

Máš ty všechny rád spíš proto, že jsou ti podobní, že se s nimi cítíš spřízněn (v čem?), nebo naopak pro jejich odlišnost od sebe, pro nové světy, které ti otevírají?

Tím bych si hlavu nelámал – prostě je mám rád.

Tvá próza se jmenuje Kacíř. Proč?

Popravdě řečeno, může za to především ten znepokojující fakt, že se literární dílo zpravidla musí nějak jmenovat. Hrdinou té prózy je člověk, jehož reflexe se zcela neshodnou s tradičním pojetím světa, erotiky, společnosti. Jeho pohled je „kacířský“ přehnaný, zdeformovaný, ale myslím velmi nakažlivý a v jistém smyslu i pochopitelný. Má to být, jak chápeš, můj trochu sebeironický autoportrét.

Chtěl bys být upálen?

Nechtěl. Dokonce si myslím, že by mi to bylo velmi nepříjemné.

A nezdá se ti, že kacíři, ať už se jimi stávají třeba ze sebeironie, s takovým osudem jaksi musejí předem počítat?

Máš pravdu, dneska se má počítat s leccíms. A s čím počítáš ty? Nezačneš se učit arabsky? Můžou vyhrát.

Nikdy, znáš mě, jsem charakter. Alláh akbar! A teď otázka zlá (klidně neodpovídej) – Dá se v dnešní době a v našem věku vůbec ještě NEPSAT o sexu?

Můj drahý, nejen že se to dá! Dokonce se obávám, že existuje spousta lidí, kteří skutečně o sexu nepíší. Obdivuji jejich vnitřní sebekázeň. Vím však kam míříš: psát o sexu je velmi jednoduché, a proto se dnes o něm hodně píše. Zatímco psaní románu např. o francouzské revoluci vyžaduje tvrdé studium, kterého je málokterý spisovatel schopen. O sexu se dá žvanit leccos, aniž bys potřeboval navštívit archiv, a i já tak činím. I když raději píšu o lásce. Snad až zestárnu, vrhnu se na tu revoluci.

Lze se jistě vrhnout i na sexuální revoluci... Ale jinam. Píšeš-li ve svých textech o svých blízkých, čtou je? Co jim říkají a co říkají sobě v nich? Není to pro ně trochu zvláštní?

Čtou je a neříkají nic. Má bývalá přítelkyně na své zobrazení v mých povíd-

kách ze sbírky V hnízdě (TVAR 4/2001) nikdy nijak nereagovala a spíš se jí prý líbily. Vždycky jsem toužil, aby mi to někdy vrátila – dělá totiž divadlo. Ostatně mé postavy jsou jen inspirovány lidmi, kteří žijí kolem mne. Nedají se s nimi příliš identifikovat. Jedna přítelkyně mi napsala, že má líčení žen jsou sice smutná, ale velice pravdivá. Myslím, že bych to tak neuměl, kdybych nestudoval i horší stránky těch, které jsem miloval. Stejně tak přece vnímám i sebe samého – nejsem k sobě ve svých prózách dostatečně přísný? Jinak: v mé rodině vzbudilo jistý rozruch, když se dozvěděla, že její členové vystupují v první kapitole Kacíře. Dědeček vyhrožoval, že mě zabije. Můj strýček – básník mi řekl, že mě taky někde zparoduje, že prý to dobře umí. Tak nevím.

Nejsi k sobě zase až tak přísný. Jsi větší-nou postavou ústřední, vše je reflektováno tvýma očima a máš se v těch tex-tech docela rád. Máš?

Děkuji za jízlivou otázku. Právě to, že je „má postava“ ústřední, mi dovoluje ukázat se sám sobě v trochu groteskní podobě. To, jestli svůj obraz v próze mám rád či ne, s tím nemá co dělat. Pokud tě to však zajímá, musím odpovědět, že patrně ano.

Máš rád ostatní své postavy?

Samozřejmě. Zejména ty ženské. Třeba taková Vendula! Živé ženy mám samozřejmě raději, třebaže se jich někdy trochu bojím.

Proč se bojíš žen? Jak se to v praxi projevuje?

Trochu se červenám, když mluvím s ženami, jež jsou něčím výjimečné a které ještě příliš neznám. Ale mě zajímají jen ty výjimečné, a tak je mé červenání na obtíž: koktám a mluvím nesmysly. Často dokonce i o počasí, což je smutné. S těmi, které nejsou výjimečné, se zase na druhou

stranu o ničem jiném mluvit nedá – pouze o počasí a strukturovaných životopisech. Nejsou ty otázky trochu moc soukromé? Za chvíli budeš moderovat Banánové rybičky, uvidíš.

Díky za kompliment. Co všechno jsi už napsal a za čím si dodnes stojíš? Píšeš odmalička – jaký vztah máš ke svým juveniliím?

Já už si ani nepamatuji, co jsem všechno napsal. Stojím si za sbírkou próz V hnízdě, přestože by potřebovala ještě upravit. Jsem pyšný na Žaltář, pro něhož dokonce hledám nakladatele. Snad i básnická povídka, kterou jsem napsal v létě, se mi povedla. Je to takový pokus, zda lze ještě dnes napsat epickou báseň. A za Kacířem si samozřejmě také stojím, přestože není zcela hotov. Jelikož se zatím věnuji výhradně psaní juvenilií, nijak zvlášť se za ně nestydím.

Když čtu tvou prózu, rád si představuji, že ji čteš nahlas. Dostává tím další kouzlo. Už jsi v životě pár veřejných čtení měl – čteš takhle rád?

Čtu velice rád. Každé čtení je svým způsobem interpretace, upřesnění naznačených významů. Když čtu já, mám jistotu, že je text interpretován tak, jak chci. Vlastně jsem ještě neslyšel své texty z úst někoho jiného – mohlo by to být zajímavé. Nemohl bys mi něco z mých juvenilií přečíst?

Samozřejmě, ale já nejsem moc dobrý interpret. Až tvé texty bude jednou číst pan Lukavský, uděláme s ním o tom interview. Tobě ale už teď děkuji za rozhovor tenhle.

připravil
Štefan Švec

fotografie
Martina Schlegelová

Ondrej Macura

Úryvek z prózy

Kacír

I. Kapitola: Vánoce

Když babička zase odskočila od telefonu, opřela si berle a usedla do křesla, pravila, že sestřenice pozdravuje, že nepřijde.

1.

Z krabice s ozdobami vytahuji obrovské skleněné srdce. „Tak tohle,“ říkám. „Tak tohle srdce musíme umístit nějak viditelně, aby bylo jasné, o co v této rodině jde,“ říkám. Babička se urazí a napomene mě, abych si již nedělal legraci. Matka už věší pár ozdob na zelené křídloví stromku a přemýšlí estetiky. Mhouří oči a prohrabuje se větve.

„Nedělej si legraci, chlapče,“ povídá babička.

„To bylo upřímné,“ říkám. „Jakože je žlutý strop nade mnou,“ říkám. „Jakože je žlutý strop nade mnou a bestie ve mně“.

Dědeček sedí vedle v místnosti. Zazvoní telefon. Babička po něm skočí; po telefonu, dědeček sedí dál, třebaže se trochu vrtí ve svých tepláčkách a flanelové košili. A jak babička skočí, už mluví se sestřenicí Annou, tou jehovistkou. Jehovisté krvavě nesnášejí vánoční svátky. O Vánocích tedy modlí se za naše hříšné duše, špinavé nehty a orgány nakažené pohlavními chorobami, zatímco venku hebce padají vločky.

Neboť má sestřenice Anna se obává pohlavních chorob; je přesvědčena, že žije-li v jedné domácnosti se samými hříšníky, musí chytout kapavku. Myslím, že na tom něco bude. Jednou se kupříkladu napila z bratrancova hrnku. Hrůzou zježil se jí vlas, zda nechytla – jak pravila – AIDS. Cely den běhala po bytě a plakala, že nechce

umřít! že nechce umřít v téhle smrti; že má ráda život... plný jehovistů, kteří zvesela poskakují, kteří zvesela poskakují po luzích a hájích, skrze lesklé potůčky a mechové skryše. Přes pustá skaliska.

A teď má chcípnout kvůli nějakým bíl-kovinným sekretům? A kvůli těm sráčům, co je vyměšují? Ať jdou všichni do hajzlu – a vezmou s sebou ty svoje sekrety, které teď pracují v ní – sestřenici jehovistce – a kladívky tam pracují na jednom velkém, všeobjímajícím AIDS.

Když babička zase odskočila od telefonu, opřela si berle a usedla do křesla, pravila, že sestřenice pozdravuje, že nepřijde. Ani nápad, že by přišla sednout si nad naše kapry! S tím jsme však všichni počítali, a tak se mi hrůzou ruka, v níž stále ještě velké růžové srdce jsem třímala, tak se mi tahle ruka s velkými klouby náhlou, černou hrůzou nezachvěla.

Večer dorazí pojízti z kapra a prohrabat se dárky a lesklými stuhami pouze strýc Josef, smutná teta Marta a bratranec, jenž prý má ty choroby; a všechny zaručeně pohlavní, jak říká ta jehovistka. Na to vezmi jed.

Hrůzostrašně nabubřelé, jak říká sestřenice jehovistka. A já na to jed klidně vezmu, neboť nejsem malicherný.

„Ta Anička, ta Anička,“ říká babička a bolestně vzdychá, přestože ani ona jistě nedoufala, že má sestřenice Anna, ta jehovistka, bu-

Ondrej Macura
Úryvek z prózyKacír
I. Kapitola: Vánoce

Možná, že se však mýlím, možná,
že po ní dokonce i touží. To pak
by pochopitelně celá tahle
příhoda získala ještě jiný rozměr...

de se účastnit těchto hříšných svátků se skleněnými koulemi a všemi těmi prskavkami.

Babička sedí vedle berlí a vzdychá bolestně po Aničce, neboť ráda svou intenzivní bolest zasazuje do zlatistvého šperku rodinné tradice: „Ta holka, ach ta holka!“ Vlastně po sestřenici Anně nijak netouží.

Možná, že se však mýlím, možná, že po ní dokonce i touží. To pak by pochopitelně celá tahle příhoda získala ještě jiný rozměr... rozměr babiččiny velké touhy po sestřenici Anně. To by pak příběh byl ještě mnohem hrůzostrašnější.

„To srdce pověsíme na okno,“ rozhodne matka, přemýšlejíc esteticky a mhouříc oči.

„No jo, hezký to tu máme,“ řekne dědeček sedící vedle v pokoji. Na křesle vedle něj spí má kočka se zelenýma očima, nyní zavřenýma.

Právím: „I ty můj kočičáku,“ a skočím, nikoliv po dědečkovi, ale po kočce, jež spí na křesle se zavřenýma očima, zelenýma a nyní vyděšeně otevřenýma. Dědeček zůstává sedícím v tepláčkách a flanelové košili, jen trochu vrtícím se. Líbám ji, drbu ji a všelijak ji trýzním, zatímco ona chmurně vrčí.

„Tak jak se má Esmeralda?“ zeptá se dědeček a vybuchuje zájmem. Mává rukou a puká gejířem secesních ornamentů.

„Nevím. Inu, rozešli jsme se ti,“ pravím vážně, ještě celý zamotán, zachumlán do kočičího kožichu.

„A pročpak?“ zeptá se dědeček.

„Nevím. Zjistila, zdá se, že jsem divný, dědečku.“ pravím dedukuje. „Tak napadlo ji, že to, co považovala za projev geniality, bude asi mnohem spíše šílenství. A že se se mnou nedá žít.“

„I ty jeden,“ praví dědeček výhružně. „A to jsi to nemohl nějak ututlat, že se s tebou nedá žít?“ optá se dědeček. „No nic, ženských je na světě spousta,“ říká filozoficky dědeček. Od této chvíle zase dělal hluchého až do smutných večerních hodin.

„Tatíčku,“ volá babička.

„Tatíčku,“ volá babička. „Tak jsem mluvila s Aničkou, ona nepřijde. Ona je ta jeho vistka, víš tatíčku?“

„Co?“ zvolá dědeček zuřivě.

„Že jsem mluvila s Aničkou. Nepřijde. Co bys na to řekl?“

„Kdo?“

„No Anička. Že nepřijde. Ona je ta jeho vistka, sere na Vánoce,“ říká babička.

„To jsou mi teda letos svátky,“ dodá dědeček a vytáhne žaluzie, hledě ven na sněh potrhany od havranů, jak by napsala Veronika, neboť je lyrička.

„To je spíš hřbitovní počasí, to je tma jak v hrobu,“ řekl dědeček a zapnul rozhlas. Položil na něj ucho, uklidňuje se vibracemi... či čím.

„Čičí,“ hodil jen na kočku, jež se mu svezla po oblém břichu.

„To ti řeknu, ty jsi šikovná holka, to ti řeknu,“ pravila babička.
 „Takový krásný vánoční stromek,“ pravila babička ve svetr
 a teplákách. „Ale kdyby stál na tom stole, jak jsem říkala, tak by
 mu to více slušelo,“ pravila babička.

Maminka již esteticky pověsila růžové srdce na okno; ještě s větvičkou jakési chmurně veselé zeleně.

„No to budou pěkné Vánoce,“ zhodnotila svou činnost.

„To ti řeknu, ty jsi šikovná holka, to ti řeknu,“ pravila babička. „Takový krásný vánoční stromek,“ pravila babička ve svetr a teplákách. „Ale kdyby stál na tom stole, jak jsem říkala, tak by mu to více slušelo,“ pravila babička.

„Kdo zkazí Vánoce nějakými všelijakými řečmi, tak uvidí,“ hovořím, přestože již napřed tuším, že to budu já, kdo zkazí Vánoce všelijakými řečmi.

„No, jestlipak si troufneš na strýčka...“, směje se máma.

„To si teda netroufnu,“ řekl jsem upřímně. „To tedy ne,“ řekl jsem upřímně. „Na strýčka,“ dodal jsem upřímně, cinkaje ukazovákem výhružně. „Si stoprocentně netroufnu.“

II.

Strýček Josef je silnější než já a vede „všelijaké řeči“. To je otec té jehovistky.

S jehovisty zná se též! Jednou u něho zazvonili s tím, že bude konec světa. Že hvězda jménem Franta se srazí se zemí a z celé té kupy zbude jen Království, kde

správní a bohublí lidé budou žít společně se srnkami, hlemýždi a krtky. Jak je to na těch letácích ostatně hezky barevně vytaženo. A také s veverkami, jak je to v té pránostice hezky vysloveno: „Na svatýho Huberta, posere tě veverka.“ A také s bylinkami, nezmary a trepkami; zkrátka se všemi Správnými z říše rostlin, zvířat i hub.

Leč nejdůležitější je právě to, že se hvězda jménem Franta srazí se zemí a z celé té kupy zbude jen Království Boží, jako škraloup na smetaně. A tam se budeme jen tak brouzdat s Jehovou a hovořit s ním o Hegelovi.

Strejček na ně se zájmem hleděl i pravil: „A jak to, že o tom nic nevím, drahouchové.“ Oni naň hleděli též. – „No já jsem totiž Bůh,“ vycenil oči strýc Josef. „Tak bych o tom měl něco vědět.“ – „Huhly huhly,“ pravili na to zmateně jehovisti, nervózně otevírajíce příručku. – „A jestli nechcete ochutnat můj božský hněv, tak vypadněte, nebo vás svou božskou nohou nakopu do prdelí,“ řekl ještě strýc, klova je prsty o zeď. Ale to už oni zděšeně, ale jistě zvesela prchali ze schodů.

Tak to je můj strýc Josef.

Večer, před spaním, když všichni na zítřejší Štědrý den připravovali své zběsilé nervičky, když vypalovali své boubelaté rány, jsem nad sebou uvažoval. Dopustil jsem se tak jistě značného sobectví, neboť uvažovati o sobě samém je sobecké. Zejména, když nutno ve vánočním čase uvažovati o jiných!

Zda mají co jíst. A zda jim není také tak zatraceně blbě jako mně! Uvažoval jsem nad svým životem, že ho nežiji asi dobře, když jsem tak nalítl a pustil je k sobě. Čubrněl jsem nad tím, že nemám sílu a přesto ji ze sebe doluji. Esmeralda je slušná holka, blondýna, hudebnice, klarinetistka; člověk se jí nemůže divit, že zdrhla. Svůj životní názor, ke kterému spěla již dlouho, vytříbila k démantovému zjištění, že všechno kromě klarinetu je na nic. A já přeci nejsem klarinetem.

I uvažoval jsem, že už nejsem dávno šťastný, nýbrž že jsem nešťastný a tahle chandra už není temný romantismus mého mládí, to je už bezmála realismus. Libo ochutnat, se všemi těmi fěrtochy a salupy?

„Mě už by to ani nebavilo být šťastným, i kdybych to uměl,“ říkám si. „A už i ta zatracená peřina je mi krátká, koukají mi z ní nohy.“

„Navíc mě bolí kyčle,“ vzpomenu si ještě, než žuchnu do sna jak do lavoru mokré prádlo.

Druhý den ráno skočila babička štedro-večerně k telefonu. Ale hle, co padlo jí do oka pod vánočním stromkem; hle, co ležícího vedle purpurových dárků, když hovořila s pratetou Dášou...

„To je dáreček od Ježíška, podívejte,“ volala již u telefonu babička, rozpačitě pozorující tu věc přilepenou na koberci.

Jedno velké, velké kočičí lejno!

Ondrej Macura

Úryvek z prózy

Kacír

I. Kapitola: Vánoce

Ano, jsem strejc s fajfkou, jenž na
zápraží sedí na lavičce plné dřeva
a plive do kvěťáku, strejc, jenž
skládá uhlí a pije pivo...

Kočka ulehla do křesla: „Polibte mi prdel,“ děla nenápadně, zavírajíc své zelené oči. Nyní již jsou zavřeny, když na ni tak nechápavě hledím.

¶¶¶.

Milujeme se, protože jsme příbuzní. Protože si věříme. Protože ve světě není nikoho, komu můžeme tak věřit, jako svým příbuzným, jak říkává babička závažně.

A sestřenice jehovistka ať si věří svým hulačským jehovistům! My věříme jen svým příbuzným s igelitkami naplněnými králíky! Věříme své rodině!

Já jsem přeci také něčí příbuzný: syn, vnuk, bratr, bratranec, synovec, strýc.

Ano, jsem strejc s fajfkou, jenž na zápraží sedí na lavičce plné dřeva a plive do kvěťáku, strejc, jenž skládá uhlí a pije pivo...

Vždyť já mám také strýce a ten měl také strýce. Považuji se za důstojný článek v tom řetězu strejcovství, který propojuje celou naši rodinu. A váže ji se zemí. S půdou plnou ornic a tet.

Z celé rodiny a z celého světa mě nejvíce chápe má neteř. Jsem citlivý člověk, a tak z její strany cítím jistý druh porozumění. Z toho, jak se mě něžně dotýká. Jak mi trhá vlasy a jak mi důvěřivě zapůjčuje svůj oslintaný dudlík, abych jej vrazil do úst a předstíral nadšení.

Zatímco mí synovci, zatímco mí evangelíci synovci, mí tzv. evangelický, považte, synovci, zcela beze studu dávají mi pastičku na myši do bot; má sestra bioložka, má evangelická sestra, má sestra – tj. jejich, abych tak řekl, matka, tzv. evangelická matka... se tomu v kuchyni směje.

Ó Bože! Představuji si již, že mi bude půlroční nyní Esterka jako ctnostná (pozor! ne žádná náladová příšera), pohledná blondýna v mém stáří dlouhý vous česat a brýle koženkou leštit. To jedna z mých velkých nadějí! Neustávám přísně kázat své sestře, aby mou neteř tímto způsobem orientovala, zatímco má sestra se mi vysmívá.

Nikdy jsem to sice neoznámil, já nejsem na ty dotazníky, ale mám sestru rád. A to přesto, že se mi očividně vysmívá – a jistě každý den ulehá s evangelickým chechtáním, jak na mě myslí; mám ji rád nejen proto, že je mou sestrou. Nejen proto, že se za mě modlí. Nejen proto, že poručila kdysi mým synovcům, aby též MĚ chtěli mít v Ráji!

Jsem přesvědčen, že mě od té doby v Ráji mít CHTĚJÍ. Má sestra byla směšná! Nedbala nic, že surově zničí jejich idylickou představu o Ráji, jenž se mou přítomností promění v jakýsi příliš povědomý šmejda. „No tak, budete ho moci tlouct harfičkou o držku,“ praví jim rozumně. Mí synovci mě mají rádi a já je mám také rád. Mí synovci si se mnou vždy hráli na Písmo. Já byl

Má sestra je křesťanka. Já křesťanem dosud nejsem. Třebaže se domnívám, že bych byl docela dobrým křesťanem. Zejména katolíkem byl bych dobrým.

Goliáš a oni do mě bušili křemeny, z nichž odlétávaly zlaté světlušky jisker.

My se celá rodina milujeme, celá, těmi svými černými srdci, jak to jde, jak nás to naučili, se milujeme. A naučili nás to skvěle...

Má sestra je křesťanka. Já křesťanem dosud nejsem. Třebaže se domnívám, že bych byl docela dobrým křesťanem. Zejména katolíkem byl bych dobrým. Protože má sestra je tzv. evangelička, byl bych – o tom nepochybuji – dobrým katolíkem, aby měla pekelný vztek. (Neumí se vztekat, ale TO BY MĚLA VZTEK! Pekelný a k tomu ještě satanistický.) Ještě bych tak nenápadně mohl prohodit: „Onehda jsem četl zajímavý spis, že Luthera vyvrhla fena. Není vám na tom něco divné, nesmrdí vám tam něco sírou, he? Mimochodem támhle jsem vám přinesl Madonku z příbramské Svaté Hory. Každý den ji polibte patu a budete jak tuřín.“ Má sestra je bioložka; ví, co je to tuřín.

„Tak jak jste slavili?“ optá se sestra, když bylo po Vánocích.

„Ale stálo to za hovno,“ pravím nervózně. „Prosím, jak mám sundat tu tvou zatracenou vodní želvu z mého prsteníčku?“

„To musíš zmáčknout tenhle ten hrbolek na krunýři, tam má vaječníky,“ říká sestra, bioložka, poučena četnými spisy na zmíněné téma.

„Ach jo, představ si, zítra musím do Brna... Zase mě tam poslal arcibiskup na jed-

no vymytání,“ říkám. „To víš, v Brně, démon na tebe skočí jedna dvě. Šílené město,“ říkám a беру si sušenky. „Šílené!“

„A kolik ti to vymytání ďábla vlastně vy-
náší, bratře?“

„To máš různé, sestro,“ říkám a masíruju si ňadra.

„A to nevadí, že jsi bezvěrec?“ optá se sestra a hladí mě po vlasech, neboť cítí mou únavu. „Bezvěrec a pohan, ryšavý pes?“

„No, já nejsem vymítač v běžném (tj. technickém) slova smyslu; já jsem polykač ďábla. Odkousnu ho ze srdcí jiných lidí a nosím jej pak v sobě.“

„A to ti nevadí?“

„Co jako?“

„No, že v tobě pak zůstane ten ďábel?“

„On ve mně zůstane?“ ptám se překvapeně. „Ale hovno,“ namítnu vědecky.

„No a kam by zmizel?“

„To já nevím,“ říkám po chvíli.

„Tak vidíš,“ hrozí sestra starostlivě a dává vodní želvu zpátky do domečku.

„Já jsem o tom ještě nikdy takhle nepřemýšlel. Víš, oni tuhle metodu vymysleli ti zasaní Američani. Já myslil, že to bude mít ještě nějaké mouchy... Oni vždycky s něčím přijdou. Uděláš mi kafe?“

„Tak jak jste slavili?“ optá se sestra ještě jednou, tentokrát od bublající konvice, nicméně stále po Vánocích.

„Ale jo, dobrý...,“ říkám nervózně. „Prosím tě...“

„Za ten vaječník.“

„Tady za to? Aha. Na co vám vlastně jsou dvě vodní želvy? Vždyť ani nemůžou mít mladý, jsou-li to samice.“

„No právě... Jestli jedeš do Brna, nemohl bys tam navštívit Vendulu?“ zeptala se sestra. „Ptala se po tobě.“

„Koho? Jo, ty myslíš tuhle Vendulu,“ polkl jsem. „Tuhle Vendulu – plnou ženskosti?“ Polkl jsem. „Tu křehkou dívku s útlými prsty, jimiž češe sluneční třpyty? (Tj. jejíž bílá ňadra natahují oslí čenichy k luně?) Myslíš tuhle svini s igelitkou? Toho kilometrového oběšence?“

„Tady je adresa,“ říká a hází po mně cedulkou, jež dříve k ledničce byla magnetickým slůnětem připevněna.

„To Brno, to je strašné město, tam na tebe démon skočí jedna dvě. Kdyby o tom věděli ti zasaní Američani, hned by to tam vybombardovali.“ Flušu kousky kafe po místnosti. „A kurva – dobře by udělali, ti zasaní Američani!“ pochvaluji si.

TV.

Seděl jsem ve vlaku, na klíně třímám jsem kufřík, v němž měl jsem náčiní. Právě vymítačské náčiní. Venku se krajina měnila z pražské

Ondrej Macura

Úryvek z prózy

Kacír

I. Kapitola: Vánoce

**Mohl bych vystoupit v kterémkoliv jiném městě
a vykašlat se jim na to jejich Brno, ale já stejně
vím, že vystoupím v Brně, v tom odporném
městě – a nikde jinde, protože to je osud.**

na brněnskou – jen já jsem pevný a statečný: Muž, Jsoucno, Idea. Krajina? Bylo v ní sice již něco z Brna, toho hrozného města démonů, ale ještě v ní bylo příliš mnoho, ach, z Prahy, úžasného a veselého města. Praha je město plné skvělých lidí. Jako jsem já a mí příbuzní. Jako je Esmeralda se svým klarinetem! Zatímco Brno, není úžasné a veselé město! A není to město skvělých lidí. To není jen Brno, to je Obrno – město smrtelné nehybnosti, město kyklopské! Tam na tebe démon skočí jedna dvě, tam do tebe vlez a již tě hlodá svými zoubky; to je město umírajících andělů, do nichž nastoupili démoni, jako se už nastupuje do těch brněnských trolejbusů.

Jestliže obvykle voníš po fialkách, v Brně máš kaktusové větry. Jestliže v jiných městech pěstuješ své tělo, v Brně hniješ. Neboť v Brně již armagedon proběhl, Luciper vyhrál s růžovými rtíky! A já teď musím do Brna? Spolknout tam to jejich zlo, obalit je ještě větším zlem svého srdce? Mohl bych vystoupit v kterémkoliv jiném městě a vykašlat se jim na to jejich Brno, ale já stejně vím, že vystoupím v Brně, v tom odporném městě – a nikde jinde, protože to je osud.

Jednou jsem svou návštěvu Brna málem nepřezil! Skočil tam na mě démon, seděl jsem v hospodě s Veronikou a jedním nakladatelem; popíjeli jsme pivo a náhle skočil na mě ten jeho démon! Ten jeho démon, nakladatelův. Skočil na mě a už mnou škubal, ten démon, že mě málem zabil, démon; celou noc

a celé ráno jsem ho ze sebe, démona, musel dostávat. Odešel až po té, co mně Veronika pustila Beethovena a sledovala mě ostřížím zrakem; po té, co mě její matka uklidňovala u snídaně. A to onen nakladatel byl KATOLICKÝM nakladatelem! Tohle je Brno. A proč tedy znovu jedu do Brna? To mi tak záleží na mém spasení, že musím vykonat každý Boží příkaz i za cenu nepřijemné smrti? Pevněji svírám v ruce kufřík s náčiním.

V.

Když bylo po všem, démon polknut a beze zbytku shromážděn, zazvonil jsem u Venduly. Šoupal jsem botami a vydíral z nich písek brněnského dvora. A sníh, jenž napadal, z bot také jsem vydíral.

„Tak co je,“ zavolal jsem po notné chvíli. Zazvonil jsem, hněvem bílý. „Tak co je?“ dodal jsem trpělivě. „Je tam někdo? Nejsem tedy pro blázny, Vendulo. Přišel jsem na návštěvu. Či mám odjet zase do Prahy, veselého města.“

„Tak co je?“ říká mně, když mě usadila s čajem a sušenkami ve svém zaprášeném pokoji.

„Nejsem dneska ve svém talíři,“ říkám a pozoruji ji, již z toho důvodu, že rád pozoruji ženské. I ty, co mě strašně štvou svou tetelivě nechápavou tváří, stavbou své kostry či běličkým vějířem výstřihu,

„Viš, to máš tak, Ondřeji, ty jsi příliš složitá osobnost, nedá se s tebou žít. Měl bys být mnohem jednodušší. Sem tam jí jednu vrazit! Ženy nemají rády nějakou náročnou psychologii,“ říká Vendula z kuchyně. „S námi se to musí umět...“

jenž se rozevírá do rytmu něžného valčíku. Vendula mě šťve svým hranatým obličejem, třebaže je to právě její obličej, co mě dojíká svou hranatostí. A přitahuje svou hranatostí. A je to hranatost, co se mi na ní líbí a co mě vzrušuje! A Bože – ty její šedé šaty, šaty, které ona zase nosí právě kvůli té jejich POTRHANOSTI. Je jí jedno, co tyto šedé proletářské šaty dělají s její postavou, že ji deformují, že pak její postava vypadá hranatě. A vypadá pak její postava natolik hranatě, že nelze chápat, kde končí tělo plné nader a začíná obličej plný očí. Jaké má Vendula nohy si lze jen domyslet, neboť její šedé a potrhávané šaty je zcela zakrývají. Nicméně je krásná. Až příliš krásná: její vlasy jsou jakoby ze zlata, ale jsou hnědé. Její řasy jsou jak malé perlové korunky vsazené na její víčka a její nos mi evokuje vznešené časy královen. Je to půvabný, rovný nos! Žádná zakroucená obludnost, plná pahorků a jiných útvarů! Její pleť je kaštanová, ale přesto dosti bílá na to, aby nás to mohlo rozčílit; její ústa jsou krásná a když se otevrou, vypadávají z nich slova! Jsou totiž ženy (a je jich velmi mnoho), jejichž ústa jsou jako rakve, otevrou je a pod víkem proklouzne mrtvola v rubáši, jež se v záplavě krve a hnisu počne komíhati na podlaze. Ach, Vendula, zoufalá postava, servírka z brněnské kubistické kavárny, do jejíhož prostředí zapadá svou hranatostí! Vendula, básnířka, kte-

rá píše tak, že vezme kosu a seká. Kde jsou ty časy, kdy jsme coby děti skotačili na poli a vili věnce z pampelišek? Kdy jsme naslouchali zurčení potůčku, brouzdali se v něm s nohavicemi až nad kotníky a poslouchali hbité moudrosti nevařených, ještě živých raků? Kde je naše dětinství? A nejen dětinství, napadá mě. „Esmeralda je v tahu,“ říkám sebetřýznivě Vendule. „Odněsla si s sebou všechny svoje věci. Dva týdny před naším rozchodem začala nenápadně odnášet veškeré své věci z bytu. A pak... I ona změnila se nakonec v takovouto věc a zbylo po ní je pár závažných idejí. A navíc mě tady na boku pořád něco píchá...“

„To nic. Chceš bylinkový čaj?“ říká Vendula a vstává z houpacího koně, na němž šustí červený cirkusový kokrhel.

„Miluji bylinkový čaj.“

„Viš, to máš tak, Ondřeji, ty jsi příliš složitá osobnost, nedá se s tebou žít. Měl bys být mnohem jednodušší. Sem tam jí jednu vrazit! Ženy nemají rády nějakou náročnou psychologii,“ říká Vendula z kuchyně. „S námi se to musí umět...“

„Co dělají démoni?“ Mumlám, abych zamluvil. „Koukám, že docela vzdoruješ (pokud pod těmi šaty neskrýváš nějaké krvavé rány a plísň – ale to asi většina žen); tedy na to, že v tomhle blbém městě žiješ už pět let... Bereš nějaké vitamíny?“

„Hrozně často se miluji,“ volá z kuchyně vážným hlasem.

„Nemám žádné doklady, že by milování pomáhalo od démonů... Na chřipku to možná zabírá. Ale na demony sotva.“

Třímám v ruce hrnek, který hezky voní jakýmsi podivným lektvarem. „Takže milování...“ napovídám. „Co to je za smrad,“ říkám a čichám k hrnku.

„Jakmile se žena miluje s nějakým chlapem, tak na ni přechází část jeho buvolí síly,“ řekla Vendula. „Jeho buvolí síly bojovat s demony. Jeho buvolí síly vzdorovat jim.“

„Tak?“

„Ale pozor,“ vztyčila se Vendula hrozivě a ronila blesky. „Mužovi milování se ženou nikdy sílu nedává. Bere mu ji. To ženě, jak jsem řekla, dává sílu. Muž se pak (sotva dopne poklopec) stává lacinou potravou démonů. A proto je v Brně tak málo mužů. Většina z nich jej již dávno schoulena v pekelných plamenech. Proto je Brno město paniců či homosexuálů.“

Kouzlo sexuality! To mě vždycky hrozně zajímalo. Musím přiznat, že mě Vendulčina teorie zaujala. Tak proto jsem tak slabý. Proto v sobě cítím ty krvavé jazyky demonské, proto ve mně šlapou ty jejich nohy, proto jsem trýzněn můrami a běsy!

„V Brně o pořádného samce nezavádíš,“ zamyslíla se Vendula.

„Já si vždy myslel, že žena muže uklidňuje, inspiruje, utěšuje; kojí jej na svých bílých nadrech nadějí; vdechuje mu do úst jiskřivé gejzíry života; já myslel, že v ženském

Ondrej Macura

Úryvek z prózy

Kacír

I. Kapitola: Vánoce

**Hleděl jsem čichaje a nedůvěřivě
do nitra svého kotlíku s čajem,
jenž krásně voněl. Snažil jsem se
odhalit onu tajemnost.**

lůně skrývá se dosud neznámé světlo!“ Hledím do zrcadla, z něhož na mě hledí jakási chechtající se brněnská obluda – není tento obraz příliš patetický?

„No vidíš a teď se v tobě roční běsové jako v pomejích... Ale ten čaj ti trochu pomůže,“ říká Vendula. „To je takový tajemný čajík.“

Hleděl jsem čichaje a nedůvěřivě do nitra svého kotlíku s čajem, jenž krásně voněl. Snažil jsem se odhalit onu tajemnost. Nenapadlo mě nic, neboť se nevyznám v bylinkách a v jejich vůních. Kořenářka! Mizerná kořenářka, ta směšná, šedavě oblečená kořenářka se svými čajíky.

Pak šli jsme temnými dlouhými ulicemi do baru, v jehož mlhavém oparu vykvetli intelektuálové v rudých svetrech jako orchideje. A také čtyři brněnští básníci pohupovali se na židlích u svých půllitrů. V Brně se všechno houpe, ženské ve svých lodičkách, trolejbusy v zatáčkách, policisté v automobilech, hrobníci v hrobech. Jeden z básníků se zdvihl (houpaje se!) a pravil cosi k Vendule, pak unaveně ulehł do křesla a upil pěnu. Vendula přemýšlela, cosi prstem ve vzduchu naznačila a odpovědčela mu v nějakém neznámém jazyku.

„Zkoušel jsem nikotin užívat análně, ale vždycky jsem se strašně popálil,“ říká básník filozoficky.

„No, ono není nad starou dobrou tlamu se starýma dobrýma zubama,“ říká druhý.

„Potvrzuji, potvrzuji,“ říká třetí a zapaluje si cigaretu, z níž vystupuje kus dýmu, jako jiní vystupují z trolejbusu.

„Dneska jsem špatně spal,“ stěžuje si čtvrtý. „Sbalil jsem jednu pošahanou vdovu. Hrozně přitom křičela. Ostatně potom také. Křičela celou noc, že jsem v ní něco přetrhl nebo co.“ Básník čtvrtý tváří se jinak příjemně a s ledabylym humorem podává mi ruku.

„Co se týče sexuality jsou ženy na evolučně nižší úrovni,“ praví ještě a zašeptá: „Neumějí šoustat – mezi námi.“

„Richtik,“ říkám. „Ostatně kdo dneska umí šoustat? Víte, to je asi věc výchovy. Nejsme ještě připraveni na pořádné a seriózně pojaté souložení. V tom za Evropou značně pokulháváme.“

„Což o to, soulož to je umění...“ říká první, komorní lyrik. „To není jako napsat báseň. To je hned, ale být pravým umělcem v posteli, básníkem semena, to chce talent od Boha.“

Vendula bere do ruky půllitr a profoukává se pěnou, lyrici zaslínili lesknoucíma se očima, a v nich zlato a škvíry do lebky, do mozků, v nichž vzrušené hovory, povětšinou monologické. Vendula mručí souhlasně a vrčí nesouhlasem.

„Jednou jsem sbalil jakousi gymnazistku. Měla vlas černý jako uhlí a černé oko. Byla nadřzená. Šla rovnou na věc,“ zasnul se bás-

Takové svině by ze mne chtěly leda vysát všechnu mou sílu a já abych jim tu chcipl, kurvám. Já abych vám zde vylítl komínem, ďáblovi za prdelí, vy kurvy,“ namítl jsem polemicky. „Člověk by si s nimi chtěl trochu povídat...”

ník omotaný fousem, jenž připomínal trsnaté hnízdo jakéhosi ptáka. „Svalila se na prostěradlo a voněla po pracím prášku. (Do básně jsem ovšem napsal, že voněla jako čerstvý chléb vytažený z pece.) Vzal jsem žiletku a uřízl jsem jí malíček. Spokojeně se tvářila. Pak přišly na řadu další prsty, ona pak ukousla mi nos a srdce mi rozšlehala v kuchyni na malé masité pentle, jimiž ověsila stromy. Pak jsme se milovali všemi způsoby rovnou na... víte... na záchodě.“

Básníci obdivně zří.

„To teda kecáš,“ řekla Vendula nevěřičně.

„Ale nekecám,“ zvolal básník omotaný fousem. „My katolíci nekecáme.“

„To je fakt, katolíci nekecají,“ potvrdil jsem. „To je jako kdybys řekla, že kecají třeba ti zasraní Američani.“

„To si piš, vole. Američani jsou sexuálně sto padesát let před námi,“ křičel básník omotaný vousem. „Ty nelžou, jejich sexuální vyspělost jim to nedovoluje.“

„Američani jsou proroci sexuality. Proč myslíte, že bombardovali Srby? To byla taková sexuální mise. Nešoustáte, jak máte, Srbáci? Tady máte do držky,“ říkám obdivně.

Všichni jsme pak trýznivě mlčeli a přemýšleli o svých činech. Proč nejedeme s dobou; proč nejsme příkladem svému národu, jenž se zajímá jen o míčové hry a italskou operu? Proč nepoučíme český národ, že sexualita není jen nekonečné čekání na ženu, až

se vrátí z koupelny a chvíle mechanického burácení, aby se tam mohla vrátit?

Vendula na mě mrkla a já si vzpomněl na její teorii. Hledím na básníky a hned zjišťuji, že jsou oloupení o svou buvolí sílu; že ji z nich ženské vytrhaly jako šnitlík, že se nemůžou bránit démonům. A že z nich již mnoho nezbyvá.

„Blondýny jsou na vymření,“ pronesla náhle Vendula k básníkům. „Příroda vrací se k původní indoevropské ženě, jež měla vlasy černé. Blondýny chciplí vám před očima v tratolišti krve. Jste, pánové, snad poslední generace mužských, co mohou opásat své tělo dlouhýma nohama blondýn. Pamatujte!“

Ach, má Esmeralda též byla... A modrých očí, neboť po otci byla Němkou. Chtěl jsem něco namítnout, leč Vendula ukázala ke dveřím, do nichž vcházela plavovláska se zářivým pohledem a unavenýma očima; unavenýma očima sledovala místnost. Se zářivým pohledem zřela na nás všechny. Chtěla již odejít, když jeden z básníků se zvedl a učinil potřebné gesto.

„Dělám to ale jen rukou či orálně,“ prohlásila s jistotou kultivovaností.

„A jinak?“ otázal se básník vysokým hlasem. „Já jsem spisovatel,“ dodal pevně. „Píšu ty nejlepší penisové sonety v Evropě!“

„Jinak to nedělám,“ pravila žena.

„Nejlepší penisové sonety na světě, krávo!“

„Seru na vás!“

„Budeš litovat,“ řekl básník.

„To určitě,“ zafuněla skrze rudé rty a táhla již za sebou řetěz básníků na modravé toalety.

„Ty se k nim nepřipojíš?“ zeptala se Vendula, když jsme zůstali sami. „Brno je město vysloveně pohlavní; musíš se nějak zapojit do jeho života, jinak tě Brno nepřijme. Co do života! I v márnících mrtvolý spolu souloží.“

„To víš,“ říkám. „Mě ty vaše brněnské díry tak akorát zajímají,“ volám. „Takové mám v Praze též. A lepší!“ dodal jsem. „A vůbec sex se mnou si musí člověk zasloužit! Zasloužit,“ vzpomněl jsem si ještě. „Takové svině by ze mne chtěly leda vysát všechnu mou sílu a já abych jim tu chcipl, kurvám. Já abych vám zde vylítl komínem, ďáblovi za prdelí, vy kurvy,“ namítl jsem polemicky. „Člověk by si s nimi chtěl trochu povídat. A ony chmátnou a už ho drží v ruce, to jsou ženské. Pojď si povídat, říká jim člověk. A ony chtějí jen sex, myslí jen na sex, ženské,“ flušu na zem znechuceně kousky piva.

„To máš pravdu. Tamti už jsou beztak vyškááni. Ta z nich už nic nevydoluje! Odejde pěkně nasraná a praští dveřmi... Mimocho-dem Esmeralda říkala, že jsi úchylný. Že jsi to chtěl furt a nikdy neměl jsi dost,“ směje se myším způsobem Vendula a cení rty. „Že ona vracela se po namáhavém dnu a ty v loži hladově hleděl jsi na její skrání a vlnící se řadra!“

Ondrej Macura

Úryvek z prózy

Kacír

I. Kapitola: Vánoce

Plánoval jsem ještě cestu k Veronice, se kterou jsem se měl setkat v bytě jejích rodičů v Rybkově ulici, tam jsem ovšem netrefil, a tak jsem požádal Vendulu, aby mě doprovodila.

„To je jiná věc. Já jsem složitá osobnost,“ pravil jsem a mávl rukou. „Já jsem totiž jiný. Jsem nesnesitelný, příšerný, sobecký, báječný... ale jedním slovem... jsem jiný, protože nejsem jako ostatní muži. Ale ta úchylnost... to je jen takový...“ dívám se na dno sklenice. „Příznak. Ano, to je takový příznak. To je vlastně jen takový znak.“

„Cože,“ říká Vendula.

„Jdi do prdele,“ vysvětluji.

„Ne, ne,“ volám. „Já jsem jiný než ostatní muži! Ženská si vždycky musí rozmyslet, zda chce být s mužem... či se mnou! Lásku? Dobře! Pak lásku a žádné romantické citečky... žádný šmejda, ale lásku! A ne žádné komedie, žádné dojemné konce se strohým podáním ruky a jakési přátelství! Jsem proti! Ach, znám já tak meze té vaší slavné lidskosti! Když přijde na věc, vždy vaše ctěné hovno váží více než celý já!“

Plánoval jsem ještě cestu k Veronice, se kterou jsem se měl setkat v bytě jejích rodičů v Rybkově ulici, tam jsem ovšem netrefil, a tak jsem požádal Vendulu, aby mě doprovodila. Procházeli jsme zase těmi tučnými, širokými ulicemi, padal sních tmavomodrou nocí a chtělo se proplakat to ticho stromů brněnských a cinkání tramvají a kocouří vrnění trolejbusů. V ruce stále svíral jsem svůj vymítačský kufr. Chřastily v něm kruciifixy, Bible a termoska se svícenou vodou, kropítko a poutní obrázky (Madonka královopolská).

„Ba ne, stále ještě nemůžeš zapomenout na Esmeraldu,“ prohlásila Vendula. „Vidím ti to na očích, takový neurotický záblesk. Taková dírka v zornici rovnou do mozku“

„Ano,“ řekl jsem. „Ale spíše jsem zoufale zklamán.“

„Stýská se ti po tom bílém těle! Jen si to přiznej! Neser se s psychologii,“ mávla rukou Vendula. „Po malých špičatých nadrech, zakončených sladkými růžovými čumáčky, které lehce čichají k paprskům luny. Po rozkošném zadečku a lůnu, jež by ti připomínalo rosnatku. To je masožravá květina, víš.“

„Má sestra bioložka by to věděla,“ pravil jsem. Plácl jsem se do hlavy. „Ostatně já to vím také, neboť jsem chytrý.“

„I po těch stehnech, ze kterých bys černé punčocháče sundával, i po tom malém nosu se ti stýská,“ říká Vendula, aby se zahryzla do párku v rohlíku, který jsem jí koupil.

„Samozřejmě,“ řekl jsem. „Ale proč jsem zklamán? To je dlouhá historie. Lásko, má drahá Vendulo, je přeci nafurt. To je kocour, kterého se nezbavíš. Vztah, který skončil, nikdy láskou nebyl. Leč herezí či kejkle. Leč návštěvou v nevěstinci, kde jsi pak zůstal/a jako instalatér/přadlena!“

Zarachtal jsem kufrem, až jsem se lekl, aby se kruciifix nezapíchl Bibli do zadnice.

„Já chci víc!“ ozval jsem se tiše.

„Ale my žijeme ve 21. století, člověče,“ pravila Vendula. „Kdo srdci takému útěchy

Svalil se strýc do křesla se sklínkou whisky a pravil k sestřenici Anně, té jehovistce, kterou zaměstnával ve svém nakladatelství: „Potřebuji, abys se naučila anglicky. Najdi si nějaký kurz, já ti ho zaplatím!“

jaké dá?“ zašeptala Vendula primitivně a chytla mě za ruku. Hledím na její červenou rukavici. Její ruka vypadala dětsky, jako ruka Andreina kdysi. Tu však nechme stranou, říkám si. To ano, tu nechat stranou, říkám si ještě. Ano, dodám. Andreu necháme stranou. I tu její úžasnou ruku v červené rukavici.

„Láska není,“ říká Vendula. „Lidi spolu šukají, aby zapomněli, že jsou požíráni démony. Že jsou sekáni kosou ve vysoké trávě. A že jsou sami. A že tomuhle světu už nic nepomůže. Ani žádná tvá posraná revoluce... ani jejich posraná evoluce. Nic. Vše je jen orgasmus. A to činí orgasmus orgasmem, že není věčným. Celá tahle zeměkoule je buď faleš, jenž do vesmíru vystříkne, či vejcem čekajícím na vesmírnou spermii. Však lásky, věř mi, lásky není.“

„Jsi normální nihilistická čubka,“ prohláší. „Již těším se na Veroniku, že to bude ona, kdo mi uvaří čaj, neboť je katolička. A ne taková mizerná nihilistická čubka jako ty.“

„Však ty poznáš, že bylo, je a bude pravdou, co kdysi napsal božský Machar:

Čtenáři můj, pouze žena
realně zná život žítí!

Však ty si ještě vzpomeneš na Vendulu z periférie, na proletářku Vendulu, na Vendulu – bojující!“

Veronika otevřela a pustila nás dovnitř. „Ach Bože,“ pravila. „Zítra půjdeme do zoo-

logické zahrady, podívat se na to, jak vypadají skutečná zvířata, chápeš?“

„Seru na zvířata, jako zvířata serou na mě,“ oznamuji společensky.

VI.

Svalil se strýc do křesla se sklínkou whisky a pravil k sestřenici Anně, té jehovistce, kterou zaměstnával ve svém nakladatelství: „Potřebuji, abys se naučila anglicky. Najdi si nějaký kurz, já ti ho zaplatím!“

Anna se zadívala svýma hnědýma očima kamsi k vrcholům stromů, skrze něž prosvítaly sluneční paprsky a posléze pravila: „Já se poradím.“

„Kurva, s kým se máš co radit?“ zahučel strýc.

Druhý den pravila, že radila se s bratry a sestrami. Bratři a sestry prohlásili, že ne anglicky, leč vietnamsky musí se Anna naučit.

„Protože anglicky, umí – milá sestro – leccjaký jehovistický zmrdr,“ radili. „Zatímco vietnamsky umí z party jenom dědek Tejfar a ten brzo umře na součotě. A vietnamština je dneska náramně důležitá, aby mohla hlásat se víra Vietnamcům na tržišti. Neboť, sestro, Jehova prdí na ty, co umějí anglicky, neboť těch je jako sraček. A teď jdi, sestro, s Jehovovou pomocí do prdele, protože jest nám

masturbovat. I jak píše Písmo: proto nechť dítě izraelitské vezme igelitku a začne roznášet naše símě po celé zemi, aby vyklíčilo.“

A v tu chvíli začala sestřenice navštěvovat kurzy vietnamštiny, zatímco strýc řekl, že je mrcha.

Když babička ležela v nemocnici po endoprotéze kolenního kloubu, povolala k sobě celou rodinu...

„Několik litrů krve do mě nalili,“ říká babička a očkem pokukuje po sestřenici Anně, té jehovistce. „Cítím se jako znovuzrozená... Když do mě nalili několik litrů té krve,“ říká babička. „Ta transfúze, to je prima věc,“ říká babička a pokukuje po sestřenici Anně, jež se tváří zarputile... „Víš, Aničko, dříve to měli staří lidé těžké, když nemohli dostat ty transfúze; to museli dožít s bolestmi. Já se oproti tomu cítím jako Jura,“ řekla babička a ukázala na své berle. „Jdeme se projít,“ řekla.

„Víš, Aničko,“ pravila babička. „Ta krev mi fakt bodla. To dříve staří lidé...“

„Já vím,“ řekla sestřenice Anna, ta jehovistka. „Já vím... dříve by byli umřeli. A tak je to také správné! Podle mě bys měla radši umřít, když je to vůle Jehovova. Radši jsi měla chcipnout. Ne, ne, říkám ti, měla ses jim na tu interrupci vysrat.“

Dnes v noci se mi zdálo o sestřenici. Říkala mi ve snu: „Jsem jako ty, také chci být šťastná...“ a pohlédla mě po tváři.

U nás

Velmi snadno si
představíte, jaký
ohlas bude mít
u nás: nulový.
Samotný SNČR má
tak mizernou
reputaci, že novinář
z významného
deníku by bral skoro
jako ostudu, kdyby
byl jeho členem.
Nálezy Komise pro
etiku, kterou
Syndikát s velkým
haló zřídil jako
výhružnou sekeru
nad českými pisálky,
pak už nebere vážně
vůbec nikdo.

Na českém internetu se objevila stránka www.media-observatory.cz. Cituji: „Základem Media Observatory Česká republika je tříletý projekt Evropské iniciativy pro demokracii a lidská práva financovaný Evropskou komisí na základě řádné aplikace Mezinárodní federace novinářů.“ Media Observatory (MO) má po dobu tří let monitorovat český tisk a mediální prostředí, aby se zjistilo, jak svobodná máme média.

Za projektem stojí Syndikát novinářů ČR, a to po organizační i personální stránce. Například v Správní radě MO sedí Irena Válová, bývalá syndička, a Gustl Glattfelder, předseda Evropské federace novinářů, který v rámci svých kontaktů se SNČR poměrně často přednáší v Praze.

Za ten měsíc, po který internetová stránka MO existuje, se v podstatě nezměnila. Nabízí pouze krátké shrnutí případu Tomáše Peciny, reportéra internetového deníku Britské listy (Pecina v komentáři hájil právo kohokoliv na svobodný projev. Zastal se proto předsedy Národně sociálního bloku Jana Kopala, který prohlásil, že schvaluje teroristický útok na Spojené státy 11. září 2001. Za to byl Pecina obviněn Policií ČR z trestného činu schvalování trestného činu.), a přednášku ředitelky divize projektů Mezinárodní federace novinářů Bettiny Petersové.

Ano, je to málo. Ale to by ještě nemuselo tak vadit. Web MO vznikl teprve nedávno, organizace má jen omezené finanční prostředky, nechme ji raději pracovat na dlouhodobém monitorovacím projektu.

Bohužel pochybená je celá myšlenka Media Observatory. Vychází z nejlepších tradic evropské kontinentální byrokracie: na nový problém nový úřad. Zdá se vám, že ty noviny jsou čím dál horší, novináři jsou neetičtí, ovlivnitelní a senzacechtiví? Fajn, založíme si na to úřad. Jen se podívejte na jazyk internetové stránky MO: Hlavní náplní práce má být „zakládání struktur“ („s cílem vést diskusi s editory a vydavateli“) a „systémů“ („stížností veřejnosti na činnost médií“).

Projekt MO nebyl dvakrát úspěšný ani v západoevropských zemích, kde původně vznikl. Velmi snadno si představíte, jaký ohlas bude mít u nás: nulový. Samotný SNČR má tak mizernou reputaci, že novinář z významného deníku by bral skoro jako ostudu, kdyby byl jeho členem. Nálezy Komise pro etiku, kterou Syndikát s velkým haló zřídil jako výhružnou sekeru nad českými pisálky, pak už nebere vážně vůbec nikdo.

Kvalitu českých novin, časopisů a televizí nezlepšíte tím, když nad ně na vysoké židle posadíte pár teoretiků. Spíš budete pro smích. Novináři si musí sami uvědomit, že kvalita je v jejich vlastním zájmu.

Kárám tady novináře, ale chtělo by to podívat se o stupínek výš, konkrétně na vydavatelské sesle. Karel Hviždala často připomíná, že majitelé našich deníků jsou zahraniční vydavatelé, kteří se doma pohybují pouze na regionální úrovni (Rheinsch-Bergische VG, Passauer Neue Presse). Do řízení českých periodik pak přenášejí svou regionální morálku. Nechápu, že na určitých věcech (kvalitě) prestižní celostátní deník nesmí šetřit.

a venku

Bohužel často volí cestu opačnou. V poslední době se tak redakce zbavují starších, zkušenějších, a tedy i lépe placených redaktorů, aby na jejich místa posadily elévy, kteří jsou ochotni zaplácat víc místa za méně peněz. Očekává se, že běžný deníkář napíše rozsáhlejší materiál když ne denně, tak minimálně jednou za dva dny. Nezbyvá tak prostor na rešeršování, shánění dodatečných informací a jejich ověřování z více zdrojů. Sami denně na pultech trafik vidíte, co to dělá s kvalitou.

Je pravda, že zahraniční vydavatelé se nemíchají přímo do obsahu českých novin. Nepřímo však ovlivňují jejich ekonomickou politiku. Mladí čeští šéfredaktoři a nezkušený management jim přitom nedokáže oponovat, což vede k neslavným koncům. Za málo peněz málo muziky.

(Chcete-li vidět, jak se skutečně vyrábí kvalitní žurnalistika, která stojí na pevných etických zásadách, podívejte se na Britské ostrovy. Příkladem je každý týden plno. Jedním z nejnovějších je na spor pěti britských mediálních organizací [The Guardian, The Financial Times, the Times, Reuters a The Independent] s anglickým Nejvyšším soudem. Mediální společnosti zde velmi vehementně hájí své právo na ochranu zdrojů.

Případ není nijak složitý. Neznámý člověk poslal těmto čtyřem redakcím a jedné tiskové agentuře dokument, který prozrazoval plánované nepřátelské převzetí jedné jihoafrické pivovarnické skupiny jejím belgickým konkurentem. Belgičané pochopitelně prohlásili, že dokument je falešný, a požáda-

li anglický soud, aby dokument od novinářů získal – tak by bylo možné odhalit, kdo přísne utajovanou obchodní transakci prozradil. Redakce však odmítly soudní příkaz a odvolaly se k apelačnímu soudu, přestože je celý proces stojí značné finanční částky a ubírá jim část pracovních sil – novináři musí chodit svědčit, místo aby psali.

Mediální organizace se však odvolaly na svou povinnost chránit zdroje.

Navíc dokázaly své omezení proměnit ve výhodu. Celou aféru pochopitelně podrobně zpravodajsky pokrývají, a tím získávají účinný reklamní tahák: „My jsme ten seriózní deník, který chrání své zdroje, takže máme nejlepší zpravodajství v Anglii.“)

Takhle bohužel čeští vydavatelé neuvažují. A tak jediné, co zoufalé teoretiky napadá, je ustavit si nějakou byrokratickou instituci, aby měli organizační zázemí pro své nekonečné nářky nad tím, jak nám ta česká mediální krajina zarůstá plevelem.

A dokonce ještě mají tu drzost, že na webové stránky MO umístí velký inzerát: „Potřebujeme peníze!“ Já je taky potřebuju. Ale kdybych je měl, určitě je nevracím do nějakého monitorování, které nakonec stejně potvrdí jen to, co vidím, když si prolistuju libovolný český deník. Místo schánění peněz pro zbytečnou byrokracii by prostě bylo smysluplnější podpořit vznik novin, které by se neorientovaly na krátkozraké hrabání co největších zisků, ale soustředily by se na opravdu kvalitní žurnalistiku.

Pavel Cácha

Navíc dokázaly své omezení proměnit ve výhodu. Celou aféru pochopitelně podrobně zpravodajsky pokrývají, a tím získávají účinný reklamní tahák: „My jsme ten seriózní deník, který chrání své zdroje, takže máme nejlepší zpravodajství v Anglii.“

Cesta na jihozápad |||.:

Když se druhý den ráno po svém majestátním přijetí do italské (přestože švýcarské) rodiny probudím na posteli v Tindarově studentském pokoji, upoutá mě několik věcí. Předně mě (který jsem předtím nikdy nebyl v zahraničí déle než do červánků téhož dne, kdy jsem tam vkročil) neuvěřitelně překvapuje, že se nacházím ve Švýcarsku. Za oknem na školním dvoře si kope míčem několik žáků majících prázdniny a pokřikuje na sebe oním německým nářečím, tolik připomínajícím tuberkulózu. Na zdi visí portrét mého přítele Tindara z doby, kdy (tak starý jako já) pracoval jako profesor německého jazyka gymnázia Chabarovsk v ruské Přímořské autonomní republice.

(Město Chabarovsk má tu zvláštnost, že leží na témže poledníku, který od sebe o něco jižněji odděluje Papuu-Novou Guineu a Indonézii. Vzpomínám si na své překvapení zápecníka, když jsem Chabarovsk našel na mapě nějakých dvanáct tisíc kilometrů od Tindarova rodného Bernu.

„Jak ses tam dostal?“ vyhrkl jsem. „Vlakem?“

„Letadlem,“ odpověděl suše můj přítel. „Přes Koreu.“

Nyní už Tindaro sedí asi kilometr ode mne v práci a já, zhruba pět set kilometrů od hranic své vlasti, na jeho posteli stále žasnu, že jsem ve Švýcarsku.

„Tommaso,“ ozve se z kuchyně Tindarův tatínek, „colazione.“

Už jsem si zvykl, že s Francescem komunikujeme řečí, kterou jsem se ve škole nikdy neučil a dosud jsem neměl možnost si ji nikde procvičit: sicilskou italštinou. Svou mateřštinu Francesco používá i při všech oficiálních jednáních, lišácky se odvolává se na to, že italština je ve Švýcarsku řečí úřední, sicilština její dialekt a bernská němčina velice ošklivá (tím se Francesco liší od svých konfederálních dětí, které mezi sebou komunikují dovednou makarónštinou, v níž jsou schopny říct první půlku věty italsky a druhou dokončit v Bärndütsch). Francescův styl komunikace mi však vůbec nevadí, protože Francesco má zvláštní schopnost vrozenou všem

Italům; vstřípit člověku pomocí absolutně čistého hlasu a až artistic-ké pantomimy přesný smysl vyřčených slov.

„Prény il páne! Il café é kaldo posíbile kon al láte é búro čirízy formadžo un poko mortadela ma madóna súbito forca mandža vjamo vjamo a makína ...“

Podle podobnosti s francouzštinou si udělám hrubý překlad věty do jazyka českého, který, ač v originále vyznívá velice zlověstně, v češtině znamená asi tolik:

„Vem si chleba, kafe je teplý, můžeš si ho dát s mlíkem, vem si máslo, třešně, sejra, trochu mortadely, ale ježišmarjájózef, rychle. Dělej dělej, jez jez, deme, auto čeká....“ Francesco má (naštěstí pro mne) velice zúženou slovní zásobu, omezující se jen na konkrétní věci denní potřeby. Než si ale stačím domyslet všechny další filosofické aspekty naší komunikace, sedím ve starém fordu, který je nabourán tak originálně, že mě jeho dvířka neúprosne vtlačují do interiéru vozidla.

Jedeme. Kolem ubíhají úpravné, mírně kýčovitě švýcarské domečky, které jsou tak podobné svým německým bratříčkům, kolem nichž jsem projížděl na cestě sem. Krom domečků jsou tu ovšem i jiné zvláštní věci; například ta obrovská kroupa visící na skále před námi prý je ledovec a ten vlak svištěcí podél silnice směrem na Paříž je skutečně „vlak vysoké rychlosti“, „TGV – train de grande vitesse“ – vedle Vinnetoua jedna z největších hvězd mého dětství. Když vjedeme do vesnice jménem „Niederbipp“ a zastavíme u jednoho z oněch úpravných kýčovitých domečků, Francesco vystoupí z auta a mně dá pokyn, ať si prohlédnu místní kalvinistický kostel. V kostele mě překvapí nejvíc záchody a stejně malá návštěvnost jako u nás (je ale ještě dopoledne, a to se většina obyvatelstva nachází na polích), když tu už bílá fordka přistává před kostelem a udýchaný Francesco mne s ruměncem ve tváři opět „instaluje“ (instalare = posadit) vedle sebe. Z domečku vyhlíží pěkná snědá dívka s malou holčičkou na ruce a mává

Tak se stalo, že
jsou zde mnohé
písně dvakrát, ale
nijak to nevadí,
spíše naopak. Díky
tomu máme
úplnou představu
o vývoji takového
hitu jako je Mámo
neper/Paralet,
který dnes zní
přímočaře
rockově, kdežto
verze z roku 1983
je na půl cestě
mezi dneškem
a tím „punkovým
chrchlem“ z roku
1981, který dosud
netuší, co se z něj
vyklube. Hezké je,

V letošním roce „by se dožila“ dvacet let punkrocková skupina Jasná páka. Toto výročí připomíná turné Hudby Praha (která se z Jasně páky zrodila) i dvojalbum Od začátku do konce, na kterém naleznete prakticky vše, co Jasná páka vymyslela.

Skupina vznikla v roce 1981, tedy v době, kdy normalizační utlumená původní tvorba politicky nezpůsobilých Plastic People (a jim podobných) a neskutečně dlouhodobé nic z hudby oficiální způsobily neuvěřitelný nárůst nových kapel, z nichž většina je dodnes legendární (např. Pražský výběr, Laura a její tygři, Krásné nové stroje, Slepé střevo – budoucí Mňága a Žďorp, Precedens atd.). Jasnou páku zformoval zpěvák a skladatel Vladimír „Dáda“ Albrecht, basák Jan Ivan Wunsch a kytarista Michal Ambrož, který se s Albrechtem předháněl v psaní písniček, oproti budoucí Hudbě Praha v nich však vůbec nezpíval.

Písně, které dodnes slyšíme na koncertech Hudby Praha, byly tehdy k nepoznání jiné, je ale pravda, že šlo o „vyřvání“ léta skrytých pocitů, z nichž byl sotvakterý pozitivního rázu. Často se nadhazuje otázka, do jakého „nic“ by Jasná páka směřovala, kdyby existovala delší dobu, nedejbože dodnes. Byla by to nuda nuda, šed šed, stále stejný kolovrátek beze stopy nového, zkrátka punkový nářez. V roce 1983 však postihla většinu nově vzniklých skupin šíroká represe státních orgánů, která většinu z nich zlikvidovala, posunula hluboko k stí-

hanému undergroundu či přetavila k obrazu svému. Jasná páka patřila k těm zlikvidovaným.

Co bylo dál – Vladimír Albrecht odjel do Brna a stal se výtvarníkem a Michal Ambrož, autor těch poslouchatelnějších a inteligentnějších písní Jasně páky přizval ostatní do nové skupiny Hudba Praha, ve které se stal dvorním skladatelem i zpěvákem.

Jasná páka tedy existovala pouhé dva roky. Během nich ale stačila vzniknout plná třetina repertoáru, který v následujících patnácti letech charakterizoval Hudbu Praha (do jejího rozpadu v roce 1996). Jako by i ve skládání písní divoce ryčel onen punkový rytmus, mladické nadšení a předhánění se. Všechny písně měly značně podobná schémata – šlo buď o klasické „punkové vy-palovačky“, a ty jsou dodnes legendární a na příležitostných koncertech Hudby Praha jde o vrcholné okamžiky, na které publikum čeká (Ryba Badys, Špinavý záda, Mámo neper/Paralet, Pal vocuď hajzle), anebo písně textově abstraktního rázu, ve kterých jde spíše o směsici nejrůznějších mužsko-ženských vokálů v prudkém rytmu, než o skutečně hodnotnou písničku (Leze, leze, Kousej, Hej, ty!, Venoruton Zyma, Hele, hele), a posledním typem jsou písničky s nějak „závažným“ emocionálním (pod)textem, tedy tematikou lásky (či častěji partnerského obtěžování/opruzu), podané ovšem ve velice hospodském stylu/přístupu (Holka Tonka, Cizej chlap, Kde jsi?, Buď na mě hodná, Pojď spát, To tak, Výlet).

Autorsky jde půl napůl o dílo Albrechta a napůl Ambrože, ale nikde není ani náznak pozdějšího melodického výrazu Hud-

Jasná páka

by Praha (nehledě na absolutní absenci atmosféry folkové kapely, ve které Ambrož vyrostl). Nahrávky Jasné páky se do dneška dostávaly k posluchačům málo či pokoutně. V roce 1990 vyšlo LP Jasná páka, na kterém jsou zachyceny ony prapůvodní legendy a k tomu přistřiženy největší punkové fláky. Na výběru Jasná Páka Hudba Praha Starý Pecky A Tak Dál (1994) je dalších pár. Ale až nyní vychází tvorba Jasné páky uceleně. Dvojčeděčko Od začátku do konce naplňuje zcela svůj název. Jeho výjimečností je to, že nejde o klasickou kompilaci rarit, ale o takřka úplné koncerty z roku 1981 (těsně po začátku) a jara 1983 (těsně před koncem). Tak se stalo, že jsou zde mnohé písně dvakrát, ale nijak to nevadí, spíše naopak. Díky tomu máme úplnou představu o vývoji takového hitu jako je Mámo neper/Paralet, který dnes zní přímočaře rockově, kdežto verze z roku 1983 je na půl cestě mezi dneškem a tím „punkovým chrchlem“ z roku 1981, který dosud netuší, co se z něj vyklubne. Hezké je, že se kapela nestydí za hloupé začátky, případně klasické koncertní přehmaty – kupříkladu Pal vocud' hajzle je ve své originální verzi poměrně nudná záležitost - a dnes? Skutečně největší nářez každého koncertu.

Přínosem dvojčeděčka jsou ale samozřejmě ony „zbylé“ písně, které znali pamětníci z koncertů, šťastlivci z magnetofonových pásků a ostatní fanoušci pouze z knihy shrnující texty Jasné páky a Hudby Praha. Tak se konečně dozvídáme o genialitě písní Kde jsi?, Hej, ty!, Hele, hele!, Holka Tonka, Voči sůví a Venoruton Zyma, doplněné naivně přiblblým počinem kytaristy Bohumila Zatloukala Nech toho a raritní předělávkou Carol Chucka Berryho (opět v punkovém rytmu...). Vedle toho je třeba

zmínit, že i LP z roku 1990 je pro dnešní „masu“ celkem nedostatková záležitost (a toto dvojčedě je vlastně rozšířeným elpíčkem, jde o stejné nahrávky), takže pro mnohé jsou novinkou i zásadní písně To tak, Chodec, Vize, Kousej, Neděle, Pojd' spát atd.

Jako evergreeny zde naleznete i písně Davida Kollera, který tehdy v Jasné páce bubnoval. Lidová a zlidovělá Majolenka je povinným základem všech výročních koncertů Hudby Praha dodnes, mnohem zajímavější je ovšem píseň Sedí, pije (Nálady), která se později v mnohem měkčí verzi objevila v mnohem „tvrdší“ Lucii. Její jasnopákistický originál je věc vrcholně odvázaná! Naopak melodicko-zamilovanou písní Kde jsi? Koller povahu budoucí Lucie věrně vystihl. Avšak zastoupen je i písní Penízek, která je k nerozeznání od typické Jasné páky (toť největší kompliment).

Co dodat? Doufejme, že se k dalšímu výročí objeví podobně sebrané koncertní nahrávky Hudby Praha, z nichž se doučíme i zbylé kapitoly legendární sestavy. A zatím doporučuji sledovat sloupy, tisk či internet a Hudbu Praha ZAŽÍT. Určitě ji potkáte v červnu v Lipnici nad Sázavou, kde má svůj vlastní festival.

Petr Novotný

Jasná páka: Od začátku do konce (2CD). 70 a 76 minut, vydalo Sony Music Bonton v roce 2001.

že se kapela nestydí
za hloupé začátky,
případně klasické
koncertní přehmaty –
kupříkladu Pal vocud'
hajzle je ve své
originální verzi
poměrně nudná
záležitost...

dobradeska.cz

od začátku do konce

Ve

Ten chlápek se na mě zubil z plakátu a u krku mu plandal křížek a vypadal jako hipík zmutovaný na rock and rollového tanečníka a pod sebou měl cosi napsáno a to vůbec nebyl jinotaj. Byla to totiž pozvánka na koncert ska-punk-rockové skupiny 1613, hovořila zcela konkrétně: ve školní jídelně a zadarmo.

Všechno nové ve mně vyvolává pocit napjatého očekávání, o hudbě, divadlu a nováckých zprávách to platí nanejmeně

dvojnásob. Domníval jsem se, že na koncertu skupiny, o které nikdo z mého okolí neslyšel ani slovo, se skryji za roušku davu vlasatých squatterů a v klidu si vychutnám ska-punk-rockové tóny, ale ejhle, squattery aby pohledal: Vedle mě stojí desetiletý chlapeček a za mnou se ozývá škodolibý dětský chichot, otočím se, abych viděl, jak mi ani ne osmiletá dívčina hází do vlasů kousky pražené kukuřice. Snažím se tomu nevěnovat pozornost, nevšímavost přeci

děti odrazuje (naopak, dodává jim sebevědomí).

Dost ale bylo okolností, jsme tu kvůli hudbě, pánové:

Po prvních tónech se mi jenom potvrzuje to, co mě již napadlo, totiž že v tak malé místnosti nemůže být rozumět ani slovu. Po celý zbytek koncertu zní všechny skladby stejně a já přemýšlím kam skupinu zařadit – všeobjímající rock?, nebo spíš punk (?), ska (?). Ska-punk-rock!

Bylo věru jasné, že pokud se chci o skupině dozvědět něco víc, budu muset sehnat „cédéčko“ (rozuměj: zvukový záznam na libovolném nosiči). A ejhle: Z koncertní monotónnosti se vyklubalo 11 odlišných písní. A právě tady je zakopán pes. Zatímco první skladba Václavák mě po instrumentální stránce příliš nepřekvapila, text mě vyloženě zklamal. Necítil jsem nic;

školní

jídelně

Hudební formace 1613 vznikla před pěti lety z popudu Lukáše Ference a Jirky Kubásky. V souladu s náboženskou ideou kapely byl za název zvolen rok vydání Bible kralické.

a

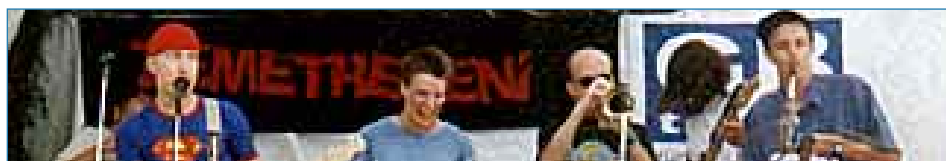
jen jakousi novinářskou chudost. Bez předsudků jsem se zaposlouchal do druhé písničky Krátká. Ozval se „rockovější“ kus, ovšem text jakbysmet „žádnej zázrak nebyl“. Po druhém poslechu už mi svítá a já vnímám náboženský podtext. Naslouchám dál a dostávám se k třetí skladbě United colors, která dala celému albu název a mně důkaz toho, že jsem se nemýlil. V United colors už nejde o náboženský podtext, United colors je biblí prochnutá

kompletně (my všichni jsme z Adama a Evy a oni zřejmě nebyli blbí...můžeš řvát až do setmění, máš svůj názor a holou hlavu, seš jen pro čistě bílou rasu, nikdy bys nechtěl jinou, přitom máme stejný otce, jsme jednou rodinou...). Zpočátku se nemůžu zbavit dojmu, že se jedná o vlezlé samospasitelství. Avšak po druhém, třetím poslechu mi naopak píseň připadá nevtrivá a příjemná.

Následující instrumentál se odchyluje od punkového Václaváku i „rockovější“ Krátké a je to zřejmě skladba, kde je nejpatrnější vliv ska. Další na řadě je sucho-

zadarmo

Skupina je aktivní, za sebou má několik desítek koncertů. (Blíže informace naleznete na adrese 1613.hyperlink.cz)

Skupina v současné době koncertuje ve složení Eliška Havelková – zpěv, Lukáš Ferenc – kytara a zpěv, Martin Kučera – baskytara, Jirka Kubásek – bicí, Pavel Matějovský – trubka, Miki Verner – saxofon. Dřívější zpěvačka Stáňa Ferencová, jejíž hlas zní z United colors, si odskočila na mateřskou dovolenou.

párná Nechci odejít, po které přichází Spravedlivej. Hned zpočátku mě překvapil vokální přednes, v kterém se rýsují jakési hip-hopové kontury (ty po chvilce mizí), zatímco hudba sklouzává spíše do punku. Apatie nijak nevybočuje z průměru alba, zatímco Kostí považují za vrchol toho, co jsem od 1613 slyšel. Poslední skladbou je, tak trošku symptomatically, tradičníal I'm so glad (Jsem tak rád – Jsem tak rád, pán mě zachránil...), který skupina předělala do „pop-rockové“ podoby.

Verdikt? V kapele se prolíná několik hudebních stylů a posluchače si může získat především v řadách punkového obecnstva. Z mé strany jsou jedinou výtkou často prvoplánové texty. Ačkoli vzhledem k celkovému přednesu kapely jsou případné. 1613, alespoň mně to tak připadá, si na nic nehrají; dělají zkrátka „tu svou muziku“.

Šimon Cipro

Cílené

Kdyby mi to někdo jen tak pustil, myslím bych si, že to hraje třeba část Lynyrd Skynyrd, která si krátí čas před koncertem. Zase další důkaz, že všechno se událo dávno předtím a že u nás jsme většinou objevovali objevené. Za 199 korun.

Za stejnou cenu i **Siouxsie and The Banshees**. Ty jsem nikdy neposlouchal, jednak se to nedalo stihnout, jednak se prostě stane, že vás něco mine. Nedávno jsem však slyšel jejich 2. desku a ta se mi moc líbila, tak jsem si ve výprodeji koupil desku z roku 1982 *A Kiss in the Dreamhouse*. Kapelu, která vznikla v roce 1976, táhli Siouxsie Sioux, Steve Severin a Budgie. Míhl se tu u Sid Vicious a muzikanti i z jiných slavných skupin (Magazine, Cure). Nová vlna a punk je doplněn jakousi trestí z tajemna, hororové prvky jako křen k párkům... I tihle mistři to časem zapíchli, ale pořád jsou slyšet hlavní jména v projektu *Creatures* (to jsme mohli vidět nedávno i před našima humnami). Přiznám se, že tohle budu muset poslouchat vícekrát, abych byl doma, zatím jsem někde na verandě...

Ti lapači tónů, kteří jsou vždy o pár metrů před námi, dokazují, že to s hudbou myslí vážně – většinou dnes poslouchají i vážnou hudbu, nebo aspoň všechny ty „mosty“ mezi hudbou populární a vážnou. Na konci 20. století tomu pomohl minimalismus: když jsem poprvé viděl v rakouské televizi film *Koyaanisqatsi* s hudbou Phila Glasse, věděl jsem, že až se někdy dostanu na Západ, tak si to musím koupit – v r. 1988 ve vídeňském hypermarketu HUMA jsem si Glasse hned vložil do vozíku. A pak přišli další bojovníci z této fronty, pak M. Nyman, samizdatové sborníky o minimalismu, které připravoval Kofroň... Tudy vede cesta do srdcí rockerů. Samozřejmě jsem se nemohl nepotkat (pozor, dva zápory!) i interprety. **Kronos Kvartet** (3 chlapíci a 1 žena), patřící k newyorské scéně (mají blízko i třeba ke *Klezmatice*), hrají od roku 1978. Mimo níže vyjmenované fidlikají i Johna Zorna a mnoho autorů pro ně píše přímo. 2CD *Kronos Released 1985-1995 + Unreleased* (obsazení: Har-

úplně nejdřív musím na sebe prásknout, že někdy jsem z té záplavy Leon Machálových a Dar Rolinsových a podobných bazkmektů tak rozhozen, že si nedovedu představit už nic jiného. Během prosince jsem byl v Akropoli na koncertech skupin: *Znouzectnost*, *Traband*, *Ahmed má hlad* a *Neočekávaný dýchánek*. Ještě je hudba! Ještě je to tady. Ještě nás nedostali!

Další zásoby z Bontonlandu...

Fleetwod Mac byli v této rubrice taky už několikrát zmiňováni; zakoupil jsem „výrobek“ s názvem *Kiln House* z roku 1970, 10 skladeb hraje čtyřka: Fleetwod, McVie, Kirwan a Spencer. FM se mi líbí, jaký udělali půlkruh, tahle deska nemá třeba s *Rumours* ještě nic společného, tohle je R & B, jižanský rock a trochu americké country, příjemná muzika do narůstajícího večera.

dálky

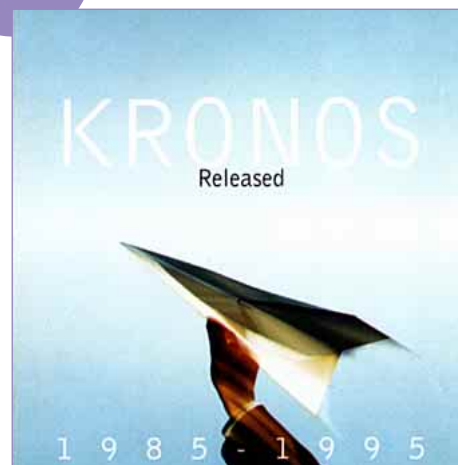
rington, Sherba, Dutt a Jeanrenaud) obsahuje 11 + 4 skladby a je to řadovka, žádný výběr. Zatímco na prvním je spíše klasika: Piazzolla, Reich, Riley, Crumb, Pärt, Glass, druhé je ovlivněné jinak: Elvisem (*Elvis Everywhere* od Michaela Daughertyho), ale i Hendrixem (*Purple Haze*). Za 399 korun.

Přerušuji „dárčky z Bontonlandu“, a abych držel prsty na tepu doby, zašel jsem zase po čase do bazaru v Mostecké, kde jsem se naskytl slevám: to jsou ty radostě. Když už člověk někoho kompletuje, tak nemůže „vymazat“ méně povedenější kousky. Flítnu po druhém nabrání dechu, po *Rumours* a *Tango in the Night*, vyrobili v roce 1982 také cd *Mirage*, které je umícháno ze stejných ingrediencí, ale kuchtík při míchání moc nedával pozor. 12 skladeb mně připadá bez šťávy, sebevykrádajících... Tak mě akorát trochu překvapilo, že poslední skladba se jmenuje *Wish You Were Here* (to už jsem někde slyšel...).

Vedle nich se tetelilo cd *Byrdmaniax* od **The Byrds** (za stejných 180 jako předešlý kus). O Byrds jsem už také psal... tak trochu historické prózy. V předešlých dobách přece jen člověk nasával daleko víc informací, dojmů, zvuků z jednoho objektu než dnes (dnes jsme tak tak schopni objekt jen zaznamenat). V hudbě byla důležitá fixace – díky čtyřstopému magnetofonu.

Při nahrávání na devítku se vešlo na pásek minimálně 8 kompletních elpíček a – ty se točily stále dokola, zakousávaly se pod kůži a já dodnes mám všechny skladby tak v sobě zakutané, že když skončí jedna skupina, očekávám přesně tu, kterou jsem měl na pásku. Na jednom pásku byli „*Krídens*“, *Simon and Garfunkel*, *Cream*, *Hollies* a *Byrds*. A věděl jsem, že Byrds = folkrock a když já budu někdy něco hrát, tak to bude právě tohleto (nic z to nevyšlo). *Byrds* hrají opravdu oslavnou hudbu, pionýrskou – díky nim jsem se potom dostal k CSN&Y a hlavně k Youngovi... Tohle cd (11 skladeb) sice už trpí dechy a popařinou, a trochu nepříjemným country-rockem (nezapomeňte, že David Crosby už je pár let mimo), ale pánbůh zaplať. Jo – a kdyby jste někdy někdo věděl o cd dvojice McGuines-Flint (z Blues Bandu), tak mi dejte vědět – to je vrchol „žánru“. To je už však jiný (i když vedlejší) sud.

Také jsem (kvůli všeobecnému přehledu) navštívil po čase bazar v pasáži Metro na Národní. V novinkách se vždycky objeví nějaké v českých končinách málo zastoupené kapely. Anglická rocková, elektronická skupina **Curved Air** je přesně ten typ: udělali spoustu práce, spojovník mezi 60. a 70. léty, mezi „hipísáckou“ svobodou a sofistikovanou temnotou vystu-

pující z technického pokroku. Kořeny kapely jsou v roce 1969, první hity se objevují v roce 1971 (v kapele se mihne i S. Copeland – později Police). Personální přestupy a přesuny jsou podobné jak na naší politické scéně, ale to není důležité. Poslední řadová deska před prvním velkým rozchodem je z roku 1976 – *Aiborne*. 9 skladeb a současný vydavatel (fy Repertoire) přidala ještě jeden bonus. Dneska v tom slyším bigbítový orchestr, jako kdyby Jana Kratochvílová přemluvila Kocába k vytvoření tělesa s větším nástrojovým obsazením, ale s bigbítovým drajvem. Zpěvačka Sonja Kristina zde hrála podobnou roli jako Grace Slicková u Jefferson Airplane. Dnes nahrává sólové desky pod svým jménem. Za 260 korun.

Jakub Šofar

Pitínského sen VO

Pitínského Maryša, která je desátým ztvárněním tohoto klasického dramatu v Národním divadle, se hraje už dva roky. Měl jsem tak nepochybně možnost vidět představení zaběhnuté, prověřené inscenace. Pokusím se o menší kritické ohlednutí za touto inscenací viděnou z perspektivy 23. října 2001.

Dramaturgickým problémem je u Maryši už samotný výběr z mnoha existujících verzí textu. Tuto „mnohost“ lze řešit různým způsobem (Morávek například ve své Maryše šel cestou křížení různých textových verzí) Pitínský s dramaturgem Miloslavem Klímov vybrali verzi nejstarší, provedli v ní jen minimum škrtů a upravili jazykovou rovinu hry, tj. srozumitelnost a výpovědní schopnost dialektu.

Zmínil-li jsem Maryšu Morávkovu, pak ne abych zde srovnával dvě inscenace, ale pouze abych naznačil zásadní kontrastní paralelu ve vyrovnávání se se „starým“, klasickým a mnoha inscenacemi „prověřeným“ dramatem. Jestliže jde Morávek cestou textové mnohosti a barevného folklórního ornamentu, jde naopak Pitínský, a to i podle svých vlastních slov, směrem k inscenační askezi, jednoduchosti. Obě cesty jsou možné, pro obě nalezneme oporu v textu. Jaké prostředky tedy byly použity?

Jednou ze základních otázek je zde vyrovnání se s pojetím folklóru. Pitínský jej zde chápe jako životní postoj, jako rituál, který jde k dávným kořenům. Je to známé Pitínského vidění archetypů – podstat tradic a vi-

dění světa, jak je známe například z jeho Jóba nebo z inscenace Oidipa. Režisér redukuje jevištní gesto na základní jednoduché pohyby a prvky směřující k závěrečnému monumentálnímu a patetickému vyjádření, a snad také k magickému gestu rituálu. K divadelnímu vyjádření tohoto „jednoduchého“ tak používá výrazně stylizovaného pojetí scény a výrazné charakteristiky postav.

Scéna Jana Štěpánka a kostýmy Jany Prekové, kteří s Pitínským spolupracovali i na dalších projektech z volné trilogie osudů žen v českém dramatu 19. století (Maryša, Gazdina roba, Její pastorkyňa), podporují toto asketické směřování. U scénického zpracování se uplatňuje hned dvojí výsledovatelný postup: využití (ne)barevnosti a způsob dělení prostoru. Celá scéna je od počátku laděna v šedo-černých odstínech, do ocelově svíravých barev. Tato barevná stylizace se v průběhu hry mění. Nalezneme-li v prvním a druhém dějství některé výraznější barevné prvky (například kroje rekrutů), v dalších dějstvích se tyto barvy vytrácejí a jejich případné použití dostává výrazně příznakový charakter (Maryša ve čtvrtém dějství vytahuje červené šaty z truhlice a celý obraz působí jako silná metafora života). V závěrečném výstupu Maryši a Vávry pak zůstává jen černá scéna a jasně nasvícený bílý lán obilí (že by mlynáře Vávry návrat ke kořenům?). Tedy, ne barevný, živočišný folklórní kolorit, ale odcizená, studená věznice života.

K dekolorizačnímu principu – svíravému, kovovému pocitu přispívá i prostorové

řešení scény, ve kterém také můžeme vypo-
zorovat jistou symboličnost. Úvodní náves, představovaná nízkými stavbami, či spíše bloky, poskytuje ještě náznak možnosti jakéhosi svobodného rozletu – ještě lze dýchat – drama teprve začíná. Postupně, s proměnami v jednotlivých dějstvích, se „volnost prostoru“ vytrácí. Funguje-li ještě v hospodě, tak se kontrastně převrací v druhé polovině představení, kdy se scéna radikálně promění. Prostor hospody zůstává na scéně, jen je zvednut nad úroveň jeviště, a pod ním se objeví Vávrovic světnice – nízká, sevřená, tísnivá. To živé, svobodné – rej zábavy v hospodě – zůstává nahoře a to malé, hrozné dole – snad blíže peklu? Scénické aranžmá problematického prostoru Národního divadla se tak inscenátorům podařilo velmi dobře vyřešit, a považují jej za velký klad inscenace.

Obdobně jako scéna jsou laděny kostýmy (Jana Preková) – jsou jednoduché – nesnaží se o národopisnou věrnost. Vávra je od počátku černý. Maryša se promění z bílé v černě oděnou, utaženou ženu. Mordýřská Líza lka je představena v kohoutích barvách.

Nepoužívá-li Pitínský okázalé scénické prostředky (které jsou přesto výrazné) a barevný kolorit lidové veselice, nejde cestou klasického „folklórního cirkusu“, ale přesného a vyváženého pojetí postav (což se samozřejmě nemusí vylučovat).

Inscenátoři deklarovali pojetí charakterů v Maryše jako snahu o přiblížení se individu. To se snaží řešit cestou nejednostranného vidění postav skrze jejich vnitřní rozpor-

Maryše

nost, tak jak jim to text bratří Mrštíků nabízí bohatě, a to u každé postavy. Hlavní nedostatek představení spatřuji v nevyrovnaném a místy až trapném výkonu Jaromíry Mílové v titulní roli Maryši. Vnitřně bojující individuum – Maryša – se ztrácí pod rozkolísaným výkonem herečky. Mílová nedává příležitost k tomu, aby rozporný charakter Maryši vynikl, herecká souhra vážne a její výkon je vedle jistého podání Vávry (Jiří Štěpnička) slabý. Nebylo by od věci srovnat výkon alternující (a prý vynikající) Zuzany Stivínové. Každopádně dokáže špatný herecký výkon zhatit celé představení.

Povětšinou záporně – jednostranně interpretovaná postava Vávry je zde vykreslena jako vnitřně rozporná – střídají se místa, kdy s ním máme soucit a místa, kdy jej nenávidíme. Toto „přidání sympatií“ Vávrovi se projeví v jejich ubrání Franckovi (Petr Motloch), který je ztvárněn o poznání více rabiátsky a živočišně. Dobrý výkon podávají i Josef Somr (Lízal) a Johanna Tesařová (Lízalka).

V hereckých výkonech působí rozpačitě nedostatečné zvládnutí prostoru – jeho pokrytí. Nejrozpačtější ve třetím dějství, kdy je prostor hospody herecky nezvládnutý a je tak řečeno k neuběhání – skoky herců po scéně působí nepatřičným a rušivým dojmem.

„Ve scénické hudbě k Maryše jsem použil hudbu také jako součást vnošení dramatu, přiznání se k době, ve které vzniklo. Proto je představení doprovázeno živou hudbou v symfonice konce devatenáctého století v podání činoherního orchestru. V kontrastu k ní

jsem použil jednohlasé sbory, které podtrhují syrovost dramatu,“ tak komentuje hudební složku představení její autor Vladimír Franz. Princip kontrastu sboru a symfonického orchestru je sice dobrým nápadem, který souzní s celkovou stylizací, bohužel se však nijak výrazněji neproměňuje a nerozvíjí, takže hudbu během představení postupně stále více vnímáme jen jako doprovodnou kulisu. Škoda.

V celkové syrovosti, hrubých tazích scény, trhaných projevech tanců rekrutů lze pozorovat jakousi ztrnulost, topornost – mechaničnost. Mechaničnost, která zdůrazňuje absurditu společenských konvencí a systému, které jsou jednou z podstat dramatického konfliktu hry. Pravidelné údery sekery řeznického tovaryše, podivný rytmus tance v probleskujících výjevech z hospody jsou výraznými stylizačními prvky. Tato expresivní až groteskní úsečnost je pevnou součástí Pitínského režijního rukopisu.

Pevný obrys dostává představení až v závěrečné scéně. Inscenátoři vyškrtli závěrečné repliky vesničanky a Maryši a celou hru uzavírá dialog Maryši s Vávrou. Na prázdné scéně, ve vrcholném kontrastu protikladů, se odehrává střet dvou individuí, ženy a muže. Neexistuje okolní svět, jen oni dva, cizí si sobě v nejvyšší možné míře – mluví spolu na velkou vzdálenost prázdné scény, bez jediného vizuálního, fyzického kontaktu (Vávra hrneček nedostane). Vražda je vyjádřena snově, metaforicky, když Vávra odchází do tmy a po světelném střihu se objevuje mrtev, ležící

v pozadí scény v obilném lánu, který je pozdvižen k ptačí perspektivě. Maryša teprve zde dostává pevný a rozhodný obrys ve svém činu – teprve zde nastupuje pevná a vyhraněná koncepce představení, pevná interpretace; nemá však dostatečnou oporu v předchozím vývoji hry, která k němu nesměruje a působí tak nesourodě až kontrastně.

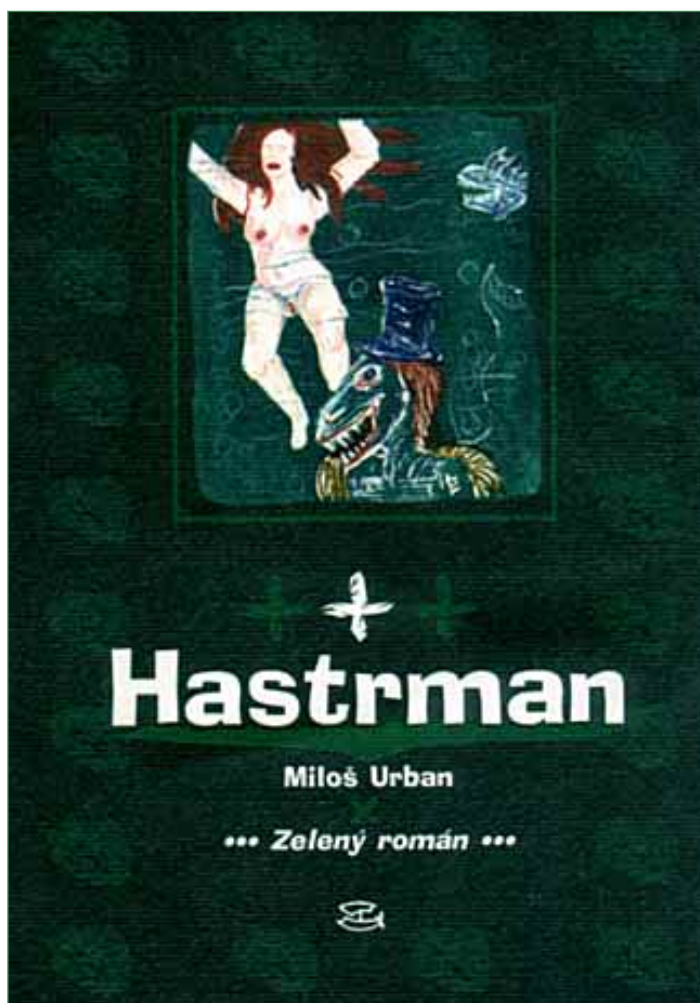
Pokus o abstraktní bezčasí, do kterého je děj umístěn, snaha o vyluhování myšlenek textu a jejich představení v čisté syrovosti a podstatě, však v inscenaci nenalezla dostatek vhodných prostředků a je značně narušena špatným hereckým výkonem představitelky Maryši. Představení tak postrádá výraznější rytmus, dialogy se místy vlečou, hra se stává pomalou a nudnou. Podobný postup – snahu o přiblížení se „čistému metafyzickému“ zvolil Pitínský i ve zlínských Dialozích karmelitek (dokonce s obdobným scénickým ztvárněním – i ta kamna mu tam zůstala), kde však byl výrazně úspěšnější. Inscenace zůstala, bohužel, na půl cesty. Autorovo gesto z ní spíše jen tušíme, ale nezdá se mi, že by ukazovalo dostatečně důrazně zvoleným směrem. Pitínský měl pěknou vizi, pěkný sen, ale sen, který se nestal skutečností – nepřenese se na diváka.

Honza Petružela

Alois a Vilém Mrštíkové: Maryša. Režie J. A. Pitínský. Národní divadlo, Praha, premiéra 11. 11. 1999. Psáno z představení 23. 10. 2001.

Tyto partie Hastrmana jsou napsány
v souladu s vizí pozdního romantismu
a nejspíše mají naplňovat určitou estetickou
polemiku či paralelu s metafyzickými liniemi
Máchova Máje...

Románový o krizi naší

Čtyřiatřicetiletý spisovatel a překladatel **Miloš Urban** o sobě poněkud netradičním způsobem informuje na záložce své nové, v pořadí již třetí knihy **HASTRMAN**, opatřené podtitulem *Zelený román*. Lapidárně totiž shrne prvních třiatřicet roků svého života a pak se podrobněji rozepíše o situaci na jaře 2000, kdy byla knižní firma Mla-

dá fronta vystavena „politickoeconomickému tlaku shora a násilně přeměněna v jiný typ vydavatelského domu“. Načež čteme pozoruhodné konstatování, podle něhož prý Miloš Urban „jako jediný odešel z normalizovaného nakladatelství z čirého idealismu“. Připomeňme, že navíc jako skoro jediný z knižní redakce nenásledoval bývalého šéfredaktora Vladimíra Pistoria a nestal se redaktorem pomladofrontěle Paseky, nýbrž získal zaměstnání v pražském nakladatelství Argo, kde již předtím vydal obě své první prózy a nyní do třetice i Hastrmana.

Po přečtení autorových řádek se pochopitelně ocitáme v nemalém pokušení položit si otázku, jaképak dobré důvody měli ostatní redaktoři Mladé fronty, když z „nor-

morytát

kultury

malizovaného“ nakladatelství postupně přemístili do „nenormalizované“ Paseky, z níž po jejich příchodu de facto nezůstal takřka kámen po kameni, nebo do jaké míry se v nynější nakladatelské branži dá vůbec hovořit o čirém idealismu! Zřejmě se už úplně zapomnělo, že právě Pistorius svého času rezolutně vyřadil z edičních plánů Mladé fronty veškerou naši „neziskovou“ původní prózu a poezii a ponechal si všeho všudy pár komerčních rozinek jako kupříkladu výtečné životopisné knihy Pavla Kosatíka, anebo pokleslé, polobulvární opusy Pavla Kohouta, o jejichž finanční rentabilitě byl totálně přesvědčen.

Nicméně sám pojem „čirý idealismus“ bezpochyby nebyl v případě Miloše Urbana uplatněn jen tak pro nic za nic: ze spřízněného idealistického stanoviska bychom přece mohli interpretovat kupříkladu též umělcův nedávný román Sedmikostelí, jehož pranýřující morální odsudek současných mravů a vůbec alarmující člověčí labilita v dnešním světě zbaveném mravních imperativů se dozajista opíral o maximalismus právě tohoto ražení. Společným jmenovate-

lem autorského snažení a usilování se v jeho druhé próze stával beletristický resentment: soudobé časy mu ztělesňovaly prostředí vskutku ideální pro syžetové kánony hrůzystrašného gotického románu a zároveň pro ilustraci teze, že novodobý život se musí změnit nejméně od základů a že v našem existování musí vzniknout přinejmenším nějaké nové duchovní sedmikostelí.

Leč na rozdíl od autorova „gotického“ Sedmikostelí, záměrně situovaného do topograficky úmyslně konkrétního, zároveň však magického a mytického prostoru pražského „Horního Nového Města“ na prahu třetího tisíciletí, se nyní v Hastrmanu ocitáme od prvního okamžiku ve zcela jiném světě, třebaže také on má odpočátku význam rituálního dějiště a vystupuje jako mytizovaný topos, který má být symbolem určité lidské situace. Není divu, že tato apriorní mytizovanost vyprávění se promítla i do výběru hlavního protagonisty, jímž se zde stává bytost nadmíru nadčasová, spjatá s lidským společenstvím snad jen některými vnějšími atributy (jak se pak ukáže, též mnoha veskrze člověčími vášněmi a zášťemi), mnohem víc však spojená se světem přírody, zvláště s univerzálním vodním živlem. Urbanův navenek mimo čas existující hastrman se vrací do svého „rodného“ kraje plného bažin poblíž České Lípy s utkvělým pocitem, že přece „tak to musí být“ a že je bytostně povinován alespoň nějak se snažit zabránit pokračující devastaci někdejšího důmyslného vodního díla: „Neměl jsem volbu. Nikdo ji nemá.“

Píší se však třicátá léta 19. století a vládnoucí biedermeier (charakterizovaný napří-

klad faktem módního modrožlutého kabátu) představuje leda nepatrnou vnější slupku lidské psychiky, pod níž hrají kdekteré hluboké pudy a sklony, odkazující kupříkladu k pradávnému lidovému pohanství a k zákonům komunity, mnohokrát bezelstně vtěleným do hájemství folkloru. Mezi nimi pak dominují zvláštní residua přetrvávajícího čarodějnictví, nejednou dokonce zakamuflovaného šamanství na středoevropský způsob, zatímco do tehdejší rádobysabsolutistické osvěty, šířené v podání vesnického kantora, potajmu proniká domácky převažené feuerbachovství. Žádnou jinou alternativu Urbanova titulní postava zřejmě nemá: „Stoje nad člověkem, mimo jeho svět, stal jsem se pošetilejším než on a jako hlupák se dobýval mezi lidi zadními dveřmi.“ Její návrat do česko-německého území byl osudově dán – a kromě toho si hastrman honosící se jménem Johanes Salmon, baron de Caus, mohl být jist, že dvojí skutečnost ho obdařuje téměř nezměrnou energii, totiž „mravní zákon mimo mne a hvězdné nebe ve mně“.

Tyto partie Hastrmana jsou napsány v souladu s vizí pozdního romantismu a nejspíše mají naplňovat určitou estetickou polemiku či paralelu s metafyzickými liniemi Máchova Máje, jehož děj, situovaný do bezprostředního okolí Hirschbergu-Doks, se nikoli náhodou odehrává pouhých pár kilometrů od prostoru Urbanovy knihy, v níž také vyznívají především jako skrytá manifestace lidského hledání si místa v životě, své skutečné identifikace. Vrozená příchylnost k všudypřítomnému přírodnímu světu a zároveň ke všemu, co vzešlo a vzniklo jeho prostřednictvím, ne-li přímo hlubinná sounáležitost se vším, co tváří v tvář přírodnímu koloběhu vytváří a zjevně předurčuje konstanty naší psychiky, je tu nenápadně a zároveň nezadržitelně konfrontována s časovostí, s novými postuláty, nadiktovanými zejména mocenskými příčinami. Na kult přírodní svrchovanosti čím dál víc naráží novodobý kult státní moci, jehož

principem se stává nerespektování přírodních zákonitostí plus systematická ba systematická intolerantnost vůči všemu, co se tak či onak vymyká z nastupující nadvlády rozumu.

Z hlediska zmíněného *biedermeieru* má totiž zjevně nepřipustné důsledky jak doznívající preromantismus, tak i nevybuchlý nebo spíše nevypučený romantismus, ač právě tento životní a názorový postoj si paradoxně získává velký význam: dokáže do mnohdy ještě staropohanský motivovaných lidových obyčejů vtisknout osudovou tragédii vášni a citů. A když jsou podobné vysoké emoce doprovázeny nadpřirozenými schopnostmi a vlastnostmi, když jsou spojovány s téměř nepostřehnutelnými, leč fatálními, iniciačními zkouškami vodou, ohněm či třeba půdou, každá taková „mimočasová“ vášeň se v daném kontextu a v této konfrontační podobě dosti „přirozeně“ stává předstupněm násilí, to znamená činů zbavených morální odpovědnosti, skutků podlehlých nemravným imperativům.

Nakonec je to v první řadě ryze romantická zkouška lásky, která nakonec činí z přece jen důvěřivého a vnímavého Urbanova hastrmana (nebo dokonce pouhého hastrmáňka, který může být toliko k posměchu místnímu obyvatelstvu) vysloveného zloducha, co ho transformuje v přeludnou „rybu s nohama“, ve stvoření, které přestává mít cokoli společného s kýženou úlohou „knížete vod“, natož s romanticky mytizující vizí ducha polí a krále lesů. Četnými nadlidskými a mimolidskými atributy obdarovaný hastrman posléze proměňuje své vodní dílo v dílo krvavé a zanechává po sobě toliko zkázu a spoušť. Ve střetnutí s člověčí náturou žalostně selhává a veškeré následující osudy přírodního světa tím jako by jen pomáhal zvrátit do kataklysmatu.

A svědkem právě takového kataklysmatu, byť nového a víceméně pouze lokálního, se tenhle Urbanův zlu propadlý has-

trman stává přibližně po sto sedmdesáti letech, kdy jeho Českolipsko vskutku již postupně začíná mizet z povrchu zemského: z důvodů ekonomického drancování země totiž dochází k „loupení krajiny“, tj. v románovém ději k likvidaci celého vlhošťského údolí a především vlhošťského vrchu, odstřelovaného zlatými českými ručičkami, používajícími sofistikovanou západní techniku. Hastrman však nevydrží být pouhým svědkem tohoto procesu, lamentujícím nad poměry a hořekujícím nad zpusošením příslovečné krajiny dětství (pokud vůbec u něho můžeme o něčem takovém mluvit). Vrací se totiž do dané lokality bez jakýcholi bohulibých předsevzetí, zato si však osvojí předsevzetí možná bohunelíbé, o to víc však v jeho očích chválohodnější.

Bez velkého váhání a přemítání o etickém pozadí a zázemí svého rozhodnutí totiž Urbanův hrdina nebo spíše tragický antihrdina – možná trochu překotně a nepřesvědčivě – přijímá (ačkoli on sám si přináší nesmazatelný cejch vraha a zlotřilce) zrudnou roli mstitele neboli zabijáka, který se rozhodne postupně vyvraždit nebo jinak sprovodit ze světa pokud možno všechny sluzebníky a slouhy, z pekuniárních důvodů a ve jménu soukromého blahobytu bezpáteřně napomáhající rozjízďčící se likvidaci archetypálního přírodního světa. Ti všichni si podle hastrmana – znovu vystupujícího pod jménem baron de Caus, tentokrát ale držitele „neutrálního“ norského pasu – zaslouží pouze smrt, stejně jako hanebníci znesvěčující v románu *Sedmikostelí* památky výsostně křesťanské gotické éry. Nic jiného nepřipadá v úvahu: zločiny proti přírodě si vskutku zaslouží živelnou odplatu, i když může dojít taktéž na tuze mírnou, „sametovou defenestraci“ úřední-

ků na Ministerstvu životního prostředí. Jejím vykonavatelem se však ve všech případech paradoxně stává hastrmanskému peklu propadlý „mimolidský“ protagonista románu.

Nejde pouze o mravní odsudek či o domyšlení jakéhosi morálního inferna, způsobujícího ekologické katastrofy a vyvolávající bezútěšná lidská traumata, o nichž kdysi s takovou bolestí psal Čingiz Ajmatov kupříkladu v *Bílé lodi* nebo v románu *Popraviště*. Jde také o modelovou polemiku s Dostojevským, anebo možná naopak o přitakání názorům ruského klasika, jeho nazírání nepolepšitelné lidského etična, tj. o ztotožnění s vyznavačsky biblickým krédem Fjodora Dostojevského, pravícím „má je pomsta a odplata“. Přitom si Miloš Urban podle vlastních slov vytyčil také zcela konkrétní aktuální cíle, které souvisí s jeho spisovatelským protestem proti tzv. ekoterorismu, tolik se rozpínajícím v dnešní lidské hierarchii či pseudohierarchii hodnot.

Autor se totiž nikterak netajil tím, že hodlal napsat tzv. politický román. Zvolil si tedy žánr, jenž dle jeho mínky v české próze citelně chybí a v němž by si mohl vzít na paškál leckteré nynější zlořády, promítající se mj. i do ekologické politiky nebo především společenské praxe. Terčem jeho prozaických filipik, vtělených do žánrové specifičnosti jeho místy baladického, místy publicistického „zeleného románu“, se potom stává morální, přesněji řečeno charak-

terová sterilita našich současníků, která na rozdíl od epochy *biedermeieru* nemá žádnou způsobilost k vášni a citové zaujatosti. Sterilita našeho morálního citění se přitom umně skrývá pod maskou titěrného dobra, ačkoli je plně v područí metastázujícího ruzného zla. To vše zřetelně vyplývá ze slepých uliček soudobé civilizační kultury, v níž evidentně postrádáme smysluplné duchovní dimenze. Totiž pravé, ryzí dimenze duchovního života, nikoli rychlokvašené a odpustkově zkomercionalizované recepty na štěstí a dobré dílo, kteréžto jsou k mání na všech sloupích a které přes svou „neškodnost“ nepřímou spolupůsobují i tolik tíživé globální ekologické kolapsy.

Žánr politického románu je však odevdávna provázen jedním téměř nezdolatelným úskalím: nemá k dispozici příliš mnoho schůdných variant, jaká východisko nabízet z nastalé situace. Zpravidla připadá v úvahu buď různostranné řešení publicistické, anebo jeho zrcadlový protějšek, totiž vyústění utopické nebo blížící se k utopii. Pro to druhé se rozhodl nebo tomu druhému podlehl, ať záměrně nebo z nedostatku jiné alternativy, taktéž Miloš Urban: veškeré morální kontradikce soudobého světa a trauma svého hastrmana převedl do zá-

věrečné scénérie, která představuje (jest otázkou, zda přesvědčivou, anebo zhora nepřesvědčivou) klasickou idylu. Stojí za povšimnutí, že skoro identické řešení ostatně nabízely blaženými beatnickými iluzemi prostoupené komunity (nebo mikrokomunity a jiná komorní společenství), poznamenávající rovněž někdejší charakter českého literárního undergroundu.

V tomto smyslu je Urbanův „zelený román“ Hastrman, z hlediska jazyka a stylu napsaný skutečně perem mistra, asi spíše návratem k již danému literárnímu archetypu moderní doby. Jenže víc než v myšlenkovém rozpětí načrtnutých politických a publicistických linií spočívá význam tohoto románového díla především v té vypravěčské rovině, v níž se v podtextu promlouvá o holém nezbytí vzájemného soucitu a vzájemné solidarity, na nichž by mělo stát jakékoli příští životaschopné lidské společenství. Zejména v tomto svém poselství předkládá spisovatel svou exponova-

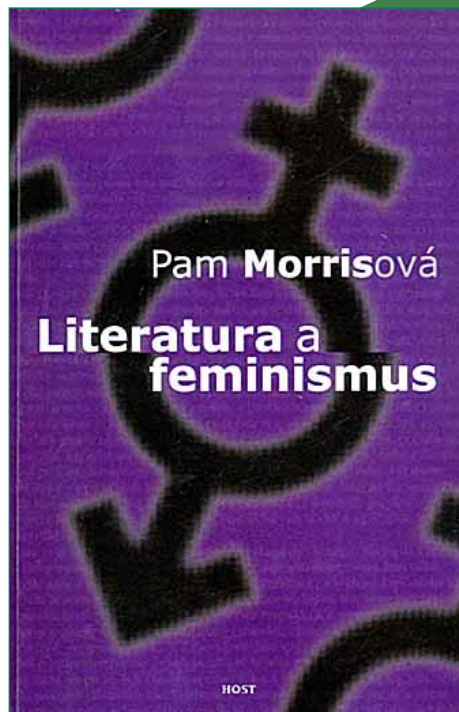
nou alternativu kulturní epochy, reagující na své krize pohříchu i tak, že se přiklání k rezignaci na nutnost reflexe.

Co však zbývá a bude zbývat všem těm bezbranným a tolik nedokonalým lidčkám, kteří nejsou Děťmi vody ani Děťmi země a kteří nejsou povoláni k životu na rajském okraji společnosti, lidčkám, kteří nezaujmu svými „vysokými postavami, plavými vlasy a zvláštní radostí z tělesné námahy“? Pítoreskní je, že tyto človíčky nejspíše čeká přesné a zručné tnutí srpem po krku, „protože to tak musí být“. Pak buď věru pochválen až do nebe čirý idealismus!

Vladimír Novotný

Pro to druhé se rozhodl nebo tomu druhému podlehl, ať záměrně nebo z nedostatku jiné alternativy, taktéž Miloš Urban: veškeré morální kontradikce soudobého světa a trauma svého hastrmana převedl do závěrečné scénérie, která představuje (jest otázkou, zda přesvědčivou, anebo zhora nepřesvědčivou) klasickou idylu.

Lesk i bída

Máte rádi feministky? Ať už ano nebo ne, existují. Jsou, a čile se ohánějí i v literatuře a teoretizování o ní.

Kniha anglické literární teoretičky **Pam Morrisové** *Literatura a feminismus* (česky nedávno vyšla v Hostu) je v mnoha ohledech inspirativní, stejně jako v mnoha ohledech zaslepená. Nejdřív k té inspirativnosti:

Nenosí se v našich krajích příliš sympatizovat s gender studies. Jistě, ten obor vyrostl z feminismu a je stále ještě v kojeneckém věku – rozkoukává se a velikým neurvalým křikem obhazuje své právo na existenci. Dáme-li mu ale čas dospět, pochytit něco z moudrosti a širokosti světa, má čáku stát se samostatným jedincem s pár, ba s celou nákupní taškou dobrých nápadů. Rozebrat literaturu (stejně jako jazyk obecně, výtvarné umění nebo třeba psychopatologii) z hlediska rodu, zkoumat specifika jednotlivých pohlaví, jejich zobrazení, interpretaci i sebeinterpretaci v ní nemusí být vůbec od

věci a může to přinést ledacos nového do našeho porozumění libovolnému textu. Jediné, co zatím bylo z hlediska rodu popsáno důkladně, je zřejmě lidská anatomie. Literatura rozhodně ne. Pro ni a pro většinu ostatních vědních disciplín (matematiku doufejme nepočítaje) se tu otevírá řada nových možností.

Problém nastává, pokusíme-li se metodu gender studies absolutizovat. Přijmeme-li hledisko rodu za nejzásadnější měřítko, které přiložíme na všechno a všechno podle něj zhodnotíme. Každá jednostrannost, každá ideologie, je-li prakticky aplikována, je svým způsobem fachidiocie. Brání nám v pohledu na víc než jeden rozměr problému.

Pam Morrisová a feministická literární kritika dělá přesně to. Morrisová v knize tuto literární kritiku a teorii popisuje a obhazuje. Feministická metoda zkoumání literatury má jistě mnoho druhů, směrů a odstínů, přičemž leckteré jsou skutečně zajímavé, v zásadě a ve většině případů ale činí jednu velkou chybu.

Morrisová ji sama dokumentuje tím, jak pořád mluví o politice. Feministická literární teorie popisuje, diferencuje a hodnotí literaturu (a zvláště tu ženskou) z hlediska politických cílů – z hlediska osvobození žen, jejich zrovnoprávnění, odstranění „obecného patriarchy“... Ocenění hodná literatura je ta, která vyhovuje feministickým politickým cílům. Proč ne, ať si podle toho třídí literaturu kdo chce, baví-li ho to, ale vnucuje jí tím měřítko, které jí není vlastní, pro které (doufejme aspoň většinou) není tvořena. Netroufám si tvrdit, nakolik je feministický politický program obecný a nutný. Tuším, že náš systém, naše náboženství, naše politika skutečně jsou svou strukturou i vnějším povrchem patri-

archální, jednak si ale vůbec nejsem jistý, že to je špatně (což ovšem jako muž jistě nemůžu posoudit), ale už vůbec ne, že by to většina žen chtěla měnit. Jak tvrdí jeden starý bonmot, většina žen začne být feministkami, až je k tomu dokopou jejich muži.

To jsou ale plky nevalné důležitosti, je načase vrátit se ke knize Pam Morrisové. Mluví se v ní mimo jiné o ženské literatuře.

O tom, že ženská, a skvělá ženská literatura existuje, už dnes nepochybuje nikdo. Kdo ano, ať si přečte cokoli od Violy Fischerové, Boženy Správcové, Kateřiny Rudčenkové nebo Kláry Motejlské – a jde se se závistí zahrabat pod knihkupectví. Ano, jen u nás je dnes tolik – a ještě mnohem víc – dobrých ženských autorek a část jejich kouzla jistě spočívá i v tom, že jsou a píší jako ženy. Jenže feministická kritika a literární teorie si i u nich všímá jen tematizace ženského údělu a ženského sebevyjádření. Proboha – vždyť i ženy mají k popisu a k probírání celý svět a nemusejí se věnovat jen samy sobě! Vždyť ani ti pitomci muži to většinou nedělají.

Dále se Morrisová věnuje zobrazení žen v literatuře „mužské“. Vybírá pár citátů a dokazuje jimi, že muži ženy ve svých knihách vždy vnímali (a konstruovali) jako objekty bez vlastního já, nejlépe potom jako objekty sexuální. Inu, dám-li si tu práci, pak pomocí dobře vybraných citátů dokážu, že ženy muže vždycky vnímaly jen jako lovce tuleňů. Ale dobře. Muži jistě ženy občas jako objekty vnímali (a konstruovali). No a co? Jindy je tak zase nevnímali (ani nekonstruovali).

Horší je, že Morrisová vyčítá mužům to, co sama dělá. Ona prostě bez skrupulí vnímá (a konstruuje) muže jako objekty. Muži v jejím pojetí jsou celkem bez výjimky ubozí na-

feminismu v literatuře

foukaní tvorové, kteří se bojí žen, zejména pak jejich nespoutané sexuality, a jediné, o co se po celé lidské dějiny starají, je zabránit ženám v jejich duchovním růstu a seberealizaci. Jistě, takoví muži pravděpodobně existují a dodnes ve svých temných norách ve dne v noci přemýšlejí, jak zabránit publikovat sexuálně nespoutaným feministkám, no větší na mužů, co znám, má občas i jiné problémy. Leckterí jsou okouzleni samostatnými a tvůrčími ženami a pomáhají jim v rozletu. Jiní (ve spolupráci se ženami) pomáhají gender studies stát se skutečně dospělou vědeckou disciplínou – snad podmnožinou antropologie, či oborem zcela samostatným. Nepochybují o tom, že takoví podivní muži se našli i v jiných historických epochách. Jistě, nejen oni, ale hloupých žen je bezpochyby nejméně tolik jako hloupých mužů – s obojím je třeba se smířit. Obraz mužů, jaký vidíme u Morrisové, je možná krutou feministickou pomstou za mužské zobrazování žen, ale ve své jedno- duchosti je až legrační. Muži jsou o něco složitější, než je ženy vidí, podobně jako ženy jsou složitější, než je vidí muži. Na rozdíl od žen ale muži svým protějškům vždycky jistě tajemství přiznávali.

Literatura a feminismus je kniha plná velmi sebevědomých výroků. Třeba o tom, že muži („podléhající svodům vlastní fantazie o neuchopitelné ženské jinakosti“) nemají schopnost vnímat ženy takové, jaké ve skutečnosti jsou (str. 38). Vsadil bych pět gejš proti jedné utlačené hospodyně, že tvrdit, jaké ženy ve skutečnosti jsou, si nemůže dovolit ani Pam Morrisová. Nemůže si to jaksí dovolit nikdo.

Morrisová občas ženám přiznává ženám úžasné schopnosti, jichž muži, jak z kontextu vyplývá, pravděpodobně nejsou schopni: „Ženy produkují intertextové tex-

ty: texty vedoucí dialog.“ (str.176) – jak specificky ženské! Na jiných místech potom Morrisová ženám podobně přisuzuje schopnost ironie, vcítění se, ba podle jedné autorky, již cituje, i (samcům zřejmě upřenou) schopnost zažít trému (str. 124–5).

Na straně sto sedmdesáté sedmé Morrisová sama sebe ujišťuje, jak je její obor důležitý. „...snadno nahlédneme, proč je feministická literární kritika a teorie neproduktivnější, nejradikálnější a nejrozsáhlejší oblast studia literatury ve druhé polovině dvacátého století...“ Ne-li všech dob, chce se nám dodat. S takovým přístupem není potom divu, že jakýkoliv (byť třeba historicky podmíněný) nefeminismus je tu takřka nepochopitelný a je třeba jej pranýřovat: „Stejně jako ostatní teoretikové z řad mužů, jejichž myšlenkami jsem se zde zabývala, ani Bachtin se nepokouší o feministický úhel pohledu...“ (Násoska jeden! pozn. šš.)

Ale nechme ironie. Mohli bychom ještě dlouho citovat některé feministické směry (ne se všemi se Morrisová ztotožňuje!), které dokazují, že „za logocentrismem přichází falocentrismus“ nebo že muž a žena biologicky neexistují a vše je jen sociální konstrukt. Jak už jsem ale na začátku říkal (možná říkala, teď už si skutečně nejsem jistá jistý jisté), genderová (rodová) analýza literárních textů skutečně může být inspirativní a vnést nový pohled do popisu literatury. Kniha Pam Morrisové nám k tomu dává svým způsobem klíč. Její spis není takovým intelektuálním požitkem, jako třeba Vlastní pokoj Virginie Woolfové, ale svým způsobem nám také otvírá dveře do dosud nepřilíh prozkoumané komnaty, do komnaty, která nám zůstala utajena, připadala nám bezdůvodně bezvýznamná a nebo jsme se jí báli. Je načase vejít a prohlédnout

Dále se Morrisová věnuje zobrazení žen v literatuře „mužské“.

Vybírá pár citátů a dokazuje jimi, že muži ženy ve svých knihách vždy vnímali (a konstruovali) jako objekty bez vlastního já, nejlépe potom jako objekty sexuální. Není to trošku zvláštní? Inu, dám-li si tu práci, pak pomocí dobře vybraných citátů dokážu, že ženy muže vždycky vnímaly jen jako lovce tuleňů.

si ji. Je ale špatné uvíznout v ní navždy, nikdy nevylézt ven a pozorovat svět jen z jejího jediného okna.

Štefan Švec

„...aby docent Nálevka utrousil u Dolores Ibárruri poznámku, že šlo o zakládající členku komunistické strany ve Španělsku a přední bojovnici v občanské válce na straně ‚bojovníků za svobodu‘, je nepředstavitelné. Vždyť každé pachole ji dnes dobře zná, pod jejím obrázkem sladce spinká.“

Známé stránky historie

Série ministudií *Z neznámých stránek historie*, jejímž autorem je docent Karlovy univerzity **Vladimír Nálevka**, se zabývá několika epizodami moderních světových i českých dějin. Má ale po čertech mnoho vad. Populárním stylem i malým technickým aparátem (jen seznam literatury) dokazuje, že byla vydána pro spíše laické publikum. Autor ani nakladatel na ně přesto skoro vůbec nemysleli.

Ve stručných a poměrně dynamicky napsaných kapitolách se Vladimír Nálevka věnuje dějinám východního bloku, španělsky mluvících zemí i detailům studené války. Letem světem shrnuje dějiny světového i našeho komunistického hnutí, připomíná angažmá interbrigadistů ve španělské občanské válce, rozebírá sovětsko-německé koketování na počátku druhé světové války, Mussoliniho packalskou snahu o vedení vlastních bojů v Africe a na jihu Evropy, osvětluje zákoutí boje židovských jednotek na straně spojenců, podrobnosti dělení poráženého Hitlerova Německa, ne vždy jednoznačně neutrální postavení Latinské Ameriky v letech druhé světové války, okolnosti použití atomové bomby v Japonsku, namátkově nahlíží do pohybů v NKVD a KGB kolem zabití Trockého a plánované

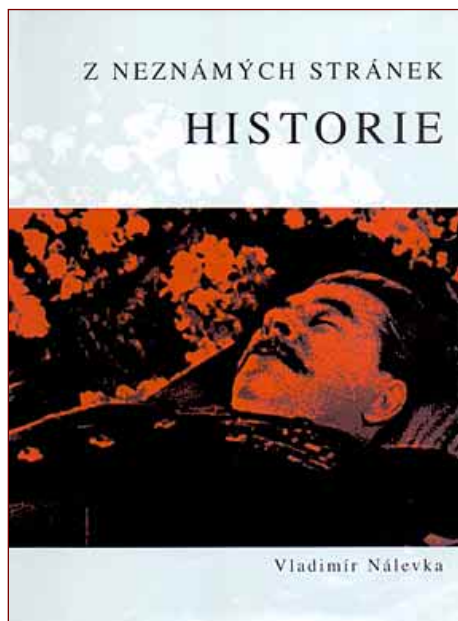
smrti Tita, závěrem se stručně vrací k dějinám československé teroristické kontrarozvědky od padesátých let. Celek je pak rámován dvěma kapitolami o smyslu dějin v moderní společnosti; s tím, že každá generace píše dějiny své. Závěrečnou úvahu nad diskusí světových politologů a historiků o konci dějin završuje Nálevka konstatacím pokračování klasických dějin jako střetů ideologií. Místo diktatur a demokracie, teď budou proti sobě stát kultury a terorismus. Uf. Největšími taháky a čtenářsky vděčnými kapitolami jsou ty o smrti Stalina a o životě a smrti Evity Perónové.

Jak je z obsáhlého výčtu témat, kterým se Nálevka věnuje, patrné, název knihy je lehce matoucí. O skutečně neznámé stránky historie v jeho zastaveních vůbec nejde. Okolnosti smrti sovětského diktátora byly mnohokrát probrány a Vladimír Nálevka k nim nedodal žádné překvapivé podrobnosti. Evita je rovněž obecně známá modla a ani pro informaci, že po prvním setkání s Perónem „ještě tu noc skončila v jeho loži“, nemusel docent Nálevka letět do Argentiny. V těchto pasážích se prostě informačně ani výkladově nepropracoval dál než za úroveň již mnohokrát odvysílaných televizních dokumentů. Některé stránky historie, které

autor označuje jako neznámé, jsou prostě „jen“ pozapomenuté; a některé ani to.

Jak autor přiznává, studie „vznikaly na okraji... pokusu o syntézu dějin světové politiky ve 20. století.“ To se leckdy neblaze projeвило na možnosti porozumět naznačovaným souvislostem. Vladimír Nálevka je autorem kompendií *Světová politika ve 20. století* a *Kapitoly z dějin studené války*. Právě při jejich vzniku sebral poznámky pro svou novou knihu. I proto je nutné ji vnímat jako doplněk uvedených, mimochodem mnohem hodnotnějších, prací.

Nálevka ve své nové knize často musí odkázat k skutečným drobnostem světových i našich dějin, ale nestačí je než zmínit. Když například mluví o Stalinových taktických krocích před druhou světovou válkou zmiňuje se o „rozehrané partii východního Locarna“. Jen skuteční znalci dějin pochopí, že Nálevka odkazuje k nerealizovanému plánu na smluvní ukotvení východních hranic střední Evropy. Západní hranice mezi ČSR, Polskem, Německem atd. byly určeny právě Locarnskou smlouvou. Tzv. „východní Locarno“, které by třeba udrželo Stalinovy územní nároky na východní hranici Polska, se nikdy neuskutečnilo.

Při shrnutí dějin československé komunistické strany na čtyři listy zase zmiňuje Nálevka poměrně bouřlivý vývoj na počátku třicátých let, kdy určitá část našich bolševiků začala chápat nevyhnutelnost boje proti fašismu. Promoskevska většina v KSČ ale tento trend nesměla připustit. A tak největší křiklouny ze strany vymetla. V této souvislosti autor zmiňuje jména českých komunistů Josefa Guttmana a Stanislava Budína. Oba působili v třicátých letech jako šéfredaktoři Rudého práva, ale dnes už jejich jména mnoho neříkají ani studentům žurnalistiky. Guttman byl za kritiku stranické tolerance k fašismu roku 1933 vyloučen ze strany, Budína totéž potkalo o tři roky později. Pro Stranu ovšem bylo symptomatické, a to Nálevka nezmiňuje, že v nich vyhodila straníky s židovským původem, kteří navíc odmítli své názory plastelínovitě měnit. Zato Švermu, který kritizoval obdobně jako Guttman s Budínem, ale pak se kál, ve svých řadách nechala. Také „rebel“ Slánský provedl důkladnou sebekritiku a ještě roku 1936 s urputností toho, kdo má sám máslo na hlavě (zde rovněž židovský původ), bránil oprávněnost moskevského monstrprocesu se Zinověvem a Kameně-

vem. Běžnému čtenáři, kterému se s knihou Vladimíra Nálevky nechce běžet do knihovny či archivu, aby si doplnil souvislosti, tak zůstávají pohříchu mnohé neznámé stránky historie utajeny i dál.

Nálevka možná předpokládá, že knihu budou do rukou brát jen jeho řádně informovaní studenti. Jak jinak si vysvětlit, že třeba nepovažuje za podstatné varovat řadového čtenáře, že s některými v textu uvedenými jmény se setkal už dříve a jinde. Leckdo jistě zná vedoucího papaláše NDR Waltera Ulbrichta, který v srpnu 1968 poslal do Prahy své tanky. Nálevka zmiňuje Ulbrichta o třicet let dříve, kdy za války ve Španělsku jako vedoucí bezpečnostní služby interbrigád posílal na smrt nejednoho trockistu. Nepovažuje ale za podstatné upozornit jen vedlejší větou že jde stále o stejného Ulbrichta. Podobných jmen je v knize *Z neznámých stránek historie* pekelně mnoho. Titul jistě přiláká laické zájemce o moderní dějiny; snad nebudou až příliš laičtí, aby se ve spletitostech tohoto období vyznali.

Bylo by možná už přehnaným puntičkářstvím chtít po Nálevkovi, aby se snížil k triviálním vysvětlivkám. Takovou by asi bylo rozvedení informace o Josefu Pavlovi. Autor sice zmiňuje, že jmenovaný působil v interbrigádách ve Španělsku a absolvoval diplomatické učiliště v SSSR, ale už nevaruje, že je to tentýž Josef Pavel, který stál právě proti Ulbrichtovi v srpnu 68 jako československý ministr vnitra a přední reformista. A aby docent Nálevka utrousil u Dolores Ibárruri poznámku, že šlo o zakládající členku komunistické strany ve Španělsku a přední bojovnici v občanské válce na straně „bojovníků za svobodu“, je nepředstavitelné. Vždyť každé pachole ji dnes dobře zná, pod jejím obrázkem snad i sladce spinká.

Uvedený problém by se vyřešil lepším technickým vybavením publikace. Nakladatelství Aleš Skřivan ml., které Nálevkův soubor historických drobnic vydalo, po-

skytlo textu ale jen obsah. Třeba v obdobné knize nezbytný jmenný rejstřík zde čtenáři nenajdou. Chybí vysvětlivky, poznámky a i tak základní vybavení, jako je odpovědný redaktor. Jeho absence měla fatální důsledky na množství překlepů a gramatických i formulačních excesů.

Pomineme-li skutečně zarážející množství překlepů (chybějí či přebývají čárky, vy-padávají písmenka), překvapí i některé stylistické perly („rozsáhlá pracovna Adolfa Hitlera“, „mobilizace surovinových zdrojů Latinské Ameriky pro válečného hospodářství“, „Američané přišli o 12 500 padlých a 37 000 raněných“). Kromě rozporů v pojmech samotných došlo v knize také k překlepům, které zpochybňují její faktickou přesnost. Otisknout, že Churchill pronesl projev ve Fultonu 5. března 1946, je skutečná editorská perla. Tehdy žijící římský císař Jindřich III. by jistě žasnul, kdyby slyšel o železné oponě, která mu rozsekává svatou říši. Prostě a dobře, pospíchat se nevyplácí. I kniha plná populárních a pro historiky možná okrajových (ale čtenářsky vděčných) drobností si zaslouží stejnou, ne-li větší redakční pozornost než odborné studie. Odborník si totiž chybu ve studii snadno opraví, laika ale zmate.

Brát tu knihu vůbec do ruky? Je v ní mnoho zajímavých a poutavě propojených skutečností, které by mohly mnoha čtenářům rozšířit obzory. Neděje se tak, protože text až příliš často nemyslí na laiky. Vladimír Nálevka sice i přes jmenované chyby dostál svému renomé informačně „nabouchaného“ vědce i zarputilého odpůrce všech diktatur (rudé i hnědé), technické (ne)zpracování textu ale diskvalifikuje jeho novou knihu z označení seriózní studie.

Martin Groman

Vladimír Nálevka: Z neznámých stránek historie. Nakladatelství Aleš Skřivan ml., Praha 2001, vydání první, náklad a cena neuvedeny.

Martin jede za tatínkem

Jednoho krásného letního dne se Martin rozhodl, že navštíví svého tatínka, který přijel na několik služebních dní do Prahy. Pobočka firmy, v níž Martinův tatínek sloužil, se nacházela nedaleko stanice metra „Budějovická“.

Martin je člověk Prahy znalý. Stejně jako takový Daniel Hůlka, který se v jakémsi rozhovoru vyjádřil, že už jel v Praze Jeepem, Jaguárem, Chryslerem, Rolls-Roycem, Yamahou a leccíms dalším, i Martin má Prahu procestovanou. Už mnohokrát jel osmnáctkou, jedničkou, devítkou, dvanáctkou, a několikrát se svezl dokonce i šestadvacítkou (to je ta optimistická linka vedoucí přes Olšanské hřbitovy, Židovské hřbitovy a Vinohradské hřbitovy až ke Krematoriu Strašnice). Je ovšem pravda, že nejraději Martin cestuje s jednou dvaadvacítkou dvaadvacítkou, ale to teď nechme stranou.

Nicméně na stanici metra „Budějovická“ se člověk dostane přeci jen nejrychleji metrem, což si Martin uvědomil a podle toho se také zařídil. Problém nastal, když zjistil, že z vestibulu jmenované stanice vedou dva východy, a to dokonce na zcela opačné strany. Martin si nejasně vzpomínal, že když se rozhodl navštívit svého tatínka asi před čtvrt rokem, tedy jednoho krásného jarního dne, vyšel kterýmsi z těch východů na úplně opačnou stranu, než měl, a musel se pak zpátky k té správné ulici prodírat skrze davy rozvášněných spotřebitelů lačnících po nákupu v tamějším obchodním centru. Jenže který východ byl který, to si už Martin nepamatoval.

A tak se vydal doprava, doufaje, že pravý východ bude ten pravý. Když však po chvíli zjistil, že je davem vlečen mezi nákupní regá-

ly, uvědomil si, že za určitých okolností může být tím pravým východem i východ levý. Aby se vymanil ze zajetí konzumu, uchýlil se k metodě, která se mu již několikrát osvědčila a která má svůj původ v situaci, kdy musel jednou projít davem lidí s hrncem plným horkých párků.

Honzy Hanzla

„Pozor! Opařím!“ zvolal Martin, předpokládaje před sebe svou igelitku jako hrnec. Spotřebitelský dav v obchodním domě se polekane rozestoupil a Martin vyšel ven středem, jako král s horkými párky.

„Tak tohle už víckrát ne,“ slíbil si, když se vracel od tatínka zpátky do metra a přemítal nad tím, jak příště zvládnout východ ze stanice napoprvé. Napadlo ho, že by si mohl vytvořit nějakou mnemotechnickou pomůcku, a tak se zadíval na směrovou tabuli ukazující k levému, tedy tomu správnému východu. Jako první se mu nabídl nápis „Olbrachtova ulice“. „Ano, to je ono,“ řekl si Martin, „Olbracht. Ale vzpomenu já si tady, na Budějovické, na Olbrachtu? Nu Koljenka Šuhaj, Budějovice, to moc jisté není. Leda že... ano, to bude to pravé. Slovo SPISOVATEL, to si určitě zapamatuju.“

O čtvrt roku později:

Jednoho krásného podzimního dne se Martin rozhodl, že navštíví svého tatínka, který přijel na několik služebních dní do Prahy. Pobočka firmy, v níž Martinův tatínek sloužil, se stále ještě nacházela nedaleko stanice metra „Budějovická“.

Ukončiv na Budějovické výstup a nástup, dveře se zavírají, položil si Martin opět onu životní otázku, zda vlevo, či vpravo, neboť to je, oč tu běží. Přitom si vzpomněl, že si minule vlastně vymyslel tu mnemotechnickou pomůcku. No jo, jenže co to jenom bylo?

Aha, zaradoval se, když jeho paměť po chvíli přemlouvání vydala to spásné slovo.

SPISOVATEL!

Vzhlédl ke směrové tabuli, a vida, spisovatel tam skutečně byl. „Výborně,“ zaradoval se Martin a vydal se doprava, směrem k obchodnímu centru v ulici Antala Staška...

**Dají se noviny obrátit
vzhůru nohama?**

Čtěte

LITERÁRNÍ NOVINY

*...nevšední pohled
na společnost a kulturu...*

**Krátké články na lesklém
papíře vás u nás nepohorší!**

LITERÁRNÍ NOVINY, tel. 02/24 87 24 80; e-mail: liternov@comp.cz
Pošleme zdarma číslo na ukázkou!

V příštím čísle (vychází 31. ledna 2002)

si přečtete:

Světničku
Ondřeje Macury

Dvojrecenzi
na biografii
Fenomén Kohout

Přílohu:
Slávka Peroutková

Už
dva
sladké
roky...

Na shledanou příště!